

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: Ἀετορράχης 31—Θεσσαλονίκη

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ Ἐτησία Δρ. 60

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ » Δολ. 1½,

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ :

Ὅλοσέλιδη Δρ. 200

Μισή σελίδα » 120

Τέταρτο σελίδος » 70

(Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται)

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ

Ἔτος Ε' Τεύχος 9-10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1937

ΑΠΟ "ΤΙΣ ΝΟΣΤΑΛΓΙΕΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ,,

1

Καμὲ τῆς ξενιτειᾶς στὰ νέα τονίσματα
τὰ πεταχτὰ καὶ τὰ προπαροξύτονα,
καὶ νᾶειταν, μὲ τῆς ρίμας τ' ἀκονίσματα,
τὸν πόνο μου νὰ σκότωνα, νὰ γλύτωνα!...

Μὰ ἡ θλίψη ὄλο μετράει βαρειά τὶς ὥρες μου,
κι ἀπὸ τῆ μακρινῆ πού μπαίνω στράτα μου,
πάλι σᾶς στέλνω, ἀγάπες μαυροφόρες μου,
μ' ἓνα τραγούδι, κλάμα, τὰ μαντάτα μου,

2

Τώρα τὰ ξένα στέκουν γύρω μου ἄπονα.
Κ' ἡ νύχτα, λές, κι αὐτή, σὰ νὰ πεισμάτωση,
παλιὰ μοῦ ἀναθυμήθηκε παράπονα
καὶ τὴν πληγὴ μου πλειότερο τὴ μάτωση.

Καλά, πού μοῦειχες βάλει τὰ ροδόσταμα
στὴ στάμνα τῆς καρδιᾶς καὶ δὲν τὰ χάλασα·
κ' ἔχω τὴ θύμησή σου ἓνα ξαπόσταμα
σὲ τούτη πού περνᾶω τὴ μαύρη θάλασσα.

3

Τῆς Μοίρας τὰ γραμμένα εἶνε ἀξεδιάλυτα.
Μὰ πιὸ φαρμάκι ἀπ' ὄλες εἶνε ἡ Μοῖρα μου,
τὰ χέρια πού μοῦ ἀλύσσωσε παράλυτα,
πού στείρεψε τοῦ ὄνειρου τὴν πλημύρα μου.

Μὰ ἐγώ, ποτὲ τὸν πόθο ποὺ δὲ φύτεψα,
σὰ φύκι, σὲ γιαλὸ ρηχὸ κι ἀπάνεμο,
πάντα προσμένω κάτι ποὺ προφήτεψα:
τὴν τρικυμία, τὴ νύχτα καὶ τὸν ἄνεμο!

4

Κάτι προσμένω, πότε στὰ μεσάνυχτα
καὶ πότε στὴς αὐγῆς τ' ἀσπρογαλιάσματα.
Κάτι ἀπ' τὰ παραθύρια τὰ μισάνοιχτα
καὶ κάτι κι ἀπ' τῶν ἥσκων τ' ἀγκαλιάσματα.

Προσμένω — ὦιμέ — καρδιά μου, ὄνειρολάτρισσα,
ποὺ ἀπ' τὸ κακὸ μὲ ρίχνεις στὸ χειρότερο,
τὴ λησμονιά, τὴ μάγισσα, τὴ γιάτρισσα,
μὲ τοῦ καιροῦ νάρθει τὸ μαῦρο κότερο.

5

Μὰ ὡς πότε ἢ προσμονὴ μὲ τὰ πλανέματα
καὶ μὲ τὰ σωθικά τὰ κρύα καὶ τ' ἄφιλα;
Καιρὸς μου λέω τῆς κόλασης τὰ πνέματα
νὰ τὰ πετροβολήσω μὲ τριαντάφυλλα.

Εἶμαι ὁ μπεκρῆς τοῦ πόνου καὶ φλογίζομαι,
τὰ δάκρυα ὅσο στραγγῶ στὸ κρασοκάνατο·
παρὰ μιὰ προσμονὴ νὰ συλλογίζομαι,
στὸ ἴδιο ποτήρι πίνω μὲ τὸ Θάνατο...

6

Καημὲ τῆς ξενιτειᾶς, στὰ νέα τονίσματα
λυγμοὶ καὶ σπαραγμοὶ καὶ μαραζώματα.
Νὰ κλαίω γιὰ σᾶς, χαμένα μου εἰκονίσματα
μὲ τὰ μισοσβυσμένα χίλια ὀνόματα.

Τραγούδια στῆς Ἀθήνας τὰ χαράματα,
μὲ τὰ γλυκὰ τσακίσματα, τ' ἀνείπωτα, ...
Καὶ νὰ τὸ λέω — κι ἀκόμα στὰ γεράματα —:
— Μακριὰ σας ἢ ζωὴ δὲν εἶνε τίποτα!

Θεσσαλονίκη Ἰαῦνιος 1937

ΑΘΑΝ. Γ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

Ο ΝΤ' ΑΝΝΟΥΝΤΣΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΝΙΤΣΕ

Πιθανὸν ὁ Ντ' Ἀννούντσιο νὰ μὴ βρισκεται σήμερα στὴν πρώτη γραμμὴ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἐπικαιρότητας, ὅπου στάθηκε ἀσφαλῶς γιὰ ὀλόκληρες δεκαετηρίδες, πιθανὸν ἢ τέχνη του κ' ἢ στάση του μπροστὰ στὴ ζωὴ νὰ θεωρεῖται πιά παλιὰ καὶ ξεπερασμένη. Παραμένει ὁμως πάντοτε γιὰ τὴν Ἰταλία ἓνα ξωντανὸ σύμβολο, γιὰ ὅλον τὸν ἄλλον κόσμον ἓνας τύπος, — ὁ πιδὲ ἐνδιαφέρων ἴσως ποὺ μᾶς ἔδωσε ὡς σήμερα ἢ Φιλολογία. Γιατὶ δὲν εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ γραφείου, ὁ συγγραφέας ποὺ καλλιεργεῖ ἀποκλειστικὰ τὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ καὶ περιορίζει ὅλη τὴ δράση του μέσα στὸ μυαλό του. Ξεφεύγει ἐντελῶς ἀπ' τὸ συνηθισμένον καὶ κανονικὸν τύπον τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Ἄν ρίξουμε μιὰ ματιὰ σὲ ὅλη τὴ ζωὴ του, ἀπὸ τότε ποὺ δημοσιεύει τὴν πρώτη ποιητικὴ συλλογὴ του, σὲ ἡλικία δεκαἑξῆς ἐτῶν καὶ παίρνει ἀμέσως θέση στὰ γράμματα καὶ στὴν κοινωνία, ὡς σήμερα ποὺ τὸν βλέπουμε ἀποτραβηγμένον σὲ μιὰ ἐρημικὴ ἔπαυλη, νὰ ζεῖ σὰν ἓνας μυθικὸς ἄρχοντας, ἔχουμε ἀσφαλῶς μπροστὰ μας τὴν πιδὲ περίεργη καὶ τὴν πιδὲ καταπληκτικὴν σταδιοδρομίαν. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ὁ γοητευτικὸς ἀνήσυχος, ποὺ θέλησε πάνω ἀπ' ὅλα ν' ἀρέσει μὲ ὅλους τοὺς τρόπους, ὁ θερμὸς καὶ παθητικὸς, ὁ ὑπολογιστικὸς καὶ ψυχραίμος, ὁ κοσμικὸς καὶ μονήρης, ὁ ριψοκίνδυνος, ὁ σπόρτσμαν, ὁ ἐθνικὸς ἥρωας, παρουσιάζει μιὰ τόσο πολυσύνθετη ψυχικότητα, ποὺ βάζει πραγματικὰ σὲ δοκιμασίαν τὴν αἰσθητικὴν καὶ ψυχολογικὴν περιέργειάν μας.

Τὸ χαρακτηριστικώτερον ἀπ' ὅλα εἶναι, ὅτι ὁ Ντ' Ἀννούντσιο εἶναι πρὸ πάντων ἓνας Ἰταλός, Ἰταλὸς ὡς τὸ βάθος, ἢ ἐνσάρκωση ἢ ἴδια τοῦ Ἰταλικοῦ πνεύματος, ποὺ περιλούεται ἀπὸ μιὰ ἰδιοσυγκρασίαν θερμὴν ὡς τὴν παραφορὰ, ἀσυνγκράτητη ὡς τὸ πιδὲ ἔξαλλο πάθος, ἀλλὰ ποὺ δὲν καταλήγει, ὅπως μᾶς κάνει νὰ περιμένουμε, σὲ μιὰ ἠφαιστειώδη ἔκρηξη, ἀλλὰ μᾶλλον στὴ μελοδραματικὴν γκριμάτσαν, γιὰ

νά μᾶς ἀφήσει στήν ἀμφιβολία ἄν ὅ,τι εἶδαμε κι' ἀκούσαμε εἴταν ἀληθινά ἢ τραγωδία, ἢ μόνο τὸ ὁμοίωμά της. Τολμηρὸς ὄνειροπόλος, ἀλλὰ κι' ἐνστικτώδης συγχρόνως πραγματιστής, — ἰδοὺ τὸ μυστικὸ τῆς γοητείας του, μιᾶς γοητείας, ποὺ θὰ μείνει ἀμέτοχος ὁποῖος τὸν πλησιάζει μὲ στεγνὴ καρδιά. Πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθεῖ σ' αὐτὸν ἀνεπιφύλακτα — ὅπως, ἄλλωστε, καὶ σὲ κάθε ἀληθινὸ καλλιτέχνη. Κι' αὐτὸ γίνεται, ἀκούσια σχεδόν, ἀπὸ τὴν πρώτη ἐπαφή. Ἄργότερα, ὁ πειρασμὸς τῆς ἀναλύσεως γίνεται ἰσχυρότερος. Ζητάει κανεὶς ἐπὶ τέλους νὰ ἰδεῖ τί ὑπάρχει πίσω ἀπ' τὸ θέλητρο καὶ τὴ συγκίνηση. Ἄλλὰ ὅσο κι' ἄν ἡ ἀνάλυση νεκρώνει καὶ ἀποσυνθέτει τὸ ἔργο, μένει πάντοτε ὁ θυμασμὸς πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῆς ζωῆς ποὺ ἀντιπροσωπεύει ὁ Ντ' Ἀννούντσιο, ἓνα πνεῦμα ποὺ ζεῖ καὶ τρέφεται ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπη πραγματοποίηση καὶ τὸ ξεπέραςμα τοῦ ἰδανικοῦ, ἀδιάφορο ἄν θὰ ζητήσει πάλι τὸ ἴδιο αὐτὸ ἰδανικὸ ὑπὸ νέα μορφή, ἀφοῦ εἶναι πάντοτε ἡ ἴδια δύναμη κ' ἡ ἴδια ἀνάγκη ποὺ σπρώχνει σ' αὐτὸ τὸν καλλιτέχνη. Μέσα στήν τέχνη τοῦ Ντ' Ἀννούντσιο, μεγαλόπρεπη καὶ λαμπροκοπούσα, σὰ διαῖμα βασιλικό, ὥστε νὰ φαίνεται μᾶλλον ἐπιφανειακὴ, παρ' ὅλο ποὺ ἀναταράζει τὰ πιὸ ἔσχατα βάρη καὶ φθάνει ὡς τὴν πιὸ ἰδανικὴ πληρότητα, βρίσκεται ὁ Ἰταλικὸς χαρακτήρας μὲ ὅ,τι ἔχει πιὸ λεπτὸ καὶ τρυφερό, ἀλλὰ καὶ πιὸ δαιμονικὸ, πιὸ βαθὺ καὶ πιὸ ἐπιπόλαιο, πιὸ τραχὺ καὶ πιὸ βελουδένιο.

Θὰ παραξενευθεῖ λοιπὸν κανεὶς, ἄν ἔξαφνα ἀνακαλύψει μέσα στοῦ ἔργο τοῦ Ντ' Ἀννούντσιο τὴν ἐπίδραση ἑνὸς ξένου πνεύματος, τόσο κυριαρχικὴ μάλιστα καὶ σχεδὸν καταθλιπτικὴ, ποὺ ν' ἀγκαλιάζει ὡς τὴ ρίζα τὴν πιὸ βασικὴ ἰδέα του καὶ τὸν πιὸ ἑναργῆ ὀρατισμὸ του. Εἶναι πράγματι ἡ Νιτσεικὴ φλόγα ποὺ ρίχνει μιὰ δυνατὴ ἀνταύγεια πάνω στὰ πιὸ οὐσιώδη σημεῖα αὐτοῦ τοῦ ἔργου. Ἐκεῖ ἀκριβῶς ποὺ συναρμολογεῖται καὶ θεμελιώνεται. Πράγμα περίεργο, ἀλλ' ὅμως νοητὸ κι' εὐεξήγητο, γιατί δὲν εἶναι τίποτε πιὸ ἀπλό, παρὰ ἡ ἔλξη ποὺ μοροῦσε ν' ἀσκήσει πάνω στὴ θεομὴ κι' εὐκίνητη φαντασία τοῦ Ἰταλοῦ ποιητῆ, ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ πάθους ποὺ ἀποπνέει τὸ Νιτσεικὸ ἔργο. Καὶ περισσότερο ἀκόμη ὁ τύπος τοῦ «ὑπερανθρώπου», ποὺ κάθε πράξη του σφραγίζεται ἀπ' τὴ θέληση νὰ ὑποτάξει τὴ ζωὴ, ἀπ' τὴ «θέληση τῆς δυνάμεως». Εἶναι περιπτώσεις ποὺ ὁ Ντ' Ἀννούντσιο δανείζεται ἀκόμη τὸν τόνο καὶ τὰ ἐκφραστικὰ μέσα τοῦ Νίτσε:

«Ἐχετε ἀρχετὴ θέληση ὥστε νὰ ὑποτάξετε ὅλες σας τὶς δυνάμεις στήν εὐθεία γραμμὴ, πρὸς ἓνα ὁρισμένον σκοπὸ, καὶ ἀκόμη τὰ πιὸ ἀνήσυχα πάθη σας καὶ τὰ πιὸ συνταραχτικὰ ἐλαττώματά σας. Πει-

σθῆτε πὼς ἡ οὐσία τοῦ ἀτόμου ὑπερβαίνει σὲ ἀξία ὅλα τὰ δευτερεύοντα προσόντα καὶ πὼς ἡ κυριαρχία τοῦ ἴδιου μας ἑαυτοῦ εἶναι κατ' ἔξοχὴν ἡ σφραγίδα τῆς ἀριστοκρατίας... Ὁ κόσμος δὲ μοροεῖ νάναυ συκροτημένος, παρὰ μόνον ἀπάνου στὴ δύναμη, τόσο στοὺς χρυσοὺς αἰῶνες, ὅσο καὶ στὶς βάρβαρες ἐποχές... Ὁ ὄχλος μένει πάντα σκλάβος, γιατί ἔχει ἔμφυτη ἀνάγκη ν' ἀπλώνει τὰ χέρια νὰ τοῦ τ' ἄλυσσοδέσουν. Ποτὲ ὡς τὸ τέρας τῶν αἰώνων δὲ θὰ νιώσει στήν καρδιά του τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας... Ἐπίσης ἄν χρειασθεῖ, καλὰ θὰ κάμετε νὰ προμηθευτεῖτε καμουτσίκια ποὺ νὰ σφυρίζουν, νὰ πάρετε ὄψη προσταχτικὴ...».

Κάνει ἐντύπωση ὁ ἀνεπιφύλακτος τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον δέχεται τὴν ἐπίδραση τοῦ Νίτσε. Ὁ,τι ὅμως σ' αὐτὸν εἶναι ἔξαρση καὶ φωτιά, βαθὺς κι' ἀστέρευτος πόθος, στὸν Ντ' Ἀννούντσιο εἶναι ἀπλῶς μάσκα, μέσον καὶ δεξιοτεχνία. Ἐκεῖ ὁ πόθος ἀχνίζει, ἡ φλόγα ριπίζεται ἀπ' τὸν ἄνεμο, ὁ καπνὸς τυφλώνει. Ἐδῶ τὸ μυαλὸ ὑπολογίζει, ὁ καλλιτέχνης δίνεται μὲ τὸ μοναδικὸ σκοπὸ νὰ ἔχει τὸ κέρδος τῆς ἀνταποδώσεως. Ποτὲ δὲν ξεπερνάει ἓνα ὄριο, ποὺ ὁ πόθος ἀρχίζει νὰ τρέφεται εἰς βάρος τῆς δυνάμεως τοῦ ἀτόμου. Ὁ,τι πῆρε ὁ Ντ' Ἀννούντσιο ἀπ' τὸ Νίτσε, τὸ προσάρμοσε στὶς ἀπαιτήσεις καὶ τὶς ἱκανότητες τοῦ ἐνστικτοῦ του — τοῦ Ἰταλικοῦ ἐνστικτοῦ. Τὸ ζύμωσε μὲ τὸ πνεῦμα τῆς φυλῆς του. Ἐκμετάλλευση καὶ παραποίηση; Ἴσως. Πόση πικρία κι' ἀπογοήτευση θᾶνιωθε, ἄν μοροῦσε νὰ τὴν ἀντικρούσει τώρα ὁ Νίτσε! Ἡ δική του αἱματομένη κραυγὴ ἔμεινε χωρὶς ἀνταπόκριση. Ὁ ἄλλος ἐπῆρε τὸν τόνο της, ἀντέγραψε τὸ χρωματισμὸ της, καὶ τὰ κέρδισε ὅλα.

Θὰ ρωτοῦσε κανεὶς: Εἶδε πράγματι καὶ πίστεψε στὸν ἑαυτὸ του ὁ Ντ' Ἀννούντσιο, ὡς τὸν ἀντιπροσωπευτικὸν τύπον ποὺ ὑψωσε πάνω ἀπ' τὸν ἄνθρωπον ὁ Νίτσε; Πάντως, εἶδε πὼς δὲν εἴταν πιὰ καμμιά ἀνάγκη νὰ περάσει ἀπ' ὅλες τὶς δοκιμασίες ποὺ στοίχισε στοῦ δημιουργοῦ του, γιὰ νὰ τὸν κατακτήσει. Ἴδου ὅτι προσφέρονταν ἔτοιμος στήν καλλιτεχνικὴ του διορατικότητα καὶ δὲν εἶχε παρὰ νὰ πάρεται τὰ ἔξωτερικὰ στοιχεῖα, τὴν ἔτοιμη φόρμα καὶ νὰ τὴν προσαρμόσει στήν ἀτομικὴ του περίπτωσι. Ὑπάρχει λοιπὸν στὸ βάθος ἢ πιὸ κατάδηλη ἀντίθεση. Ὁ Νίτσε ὄνειρεύεται τὴν εὐτυχία, διψᾷ τὴν εὐτυχία μ' ἓναν πόθο ἀπελπισμένο· κι' ὥστόσο πάντοτε πιὸ δυνατό, πιὸ ἐφιαλτικὸ, ποὺ τὸν ὠθεῖ ὡς τὰ σύνορα τῆς τρέλλας. «Φιλοσοφεῖ μὲ σφυριές»; Ἀσφαλῶς. Ἀλλὰ τὰ βιβλία ποὺ γράφει, τὸ ἓνα πάνω στοῦ ἄλλου, δὲν τοῦ δίνουν κἄν ἀνακούφιση. Ἐξομολογεῖται κάπου: «Νὰ δημιουργεῖς!

Νά, ἡ μεγάλη ἀπελευθέρωση ἀπ' τὸν πόνο καὶ τὸ ξαλάφρωμα τῆς ζωῆς!» Καὶ δημιουργεῖ ἀκατάπανστα, ἀλλὰ δὲ λυτρώνεται, παρὰ μόνον ἐντελῶς προσωρινά· γιὰ νὰ τὸν κυριέψει ὕστερα ὁ ἐσωτερικὸς δαίμονας πρὸ ἀκαταμάχητα. Δὲν ἀποβλέπει πιά σὲ καμμιά ἄνεση, σὲ καμμιά ἱκανοποίηση τοῦ πόθου. Ἄπεναντίας τρέμει, μήπως πάψει πιά νὰ ποθεῖ, περιφρονεῖ κάθε τι ποὺ μπορεῖ νὰ δώσει ἄνεση στὴ ζωὴ. Ξαίρει πὼς ἔτσι χάνει τὸ παιχνίδι, τρίζει τὰ δόντια ἀπὸ ἀπελπισία. Ἄλλὰ δὲν ὑποχωρεῖ. Τὸ τόξο τεντώνεται, ἡ χορδὴ σπάζει. Μὲ πόση διαίσθηση, μὲ πόση διαύγεια, ἀντικρύζει ὁ Ντ' Ἀννούντσιο τὸ παράδειγμα τοῦ Νίτσε! Βλέπει ἴσως τὸν κίνδυνο καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, γιὰ τὴ δική του ἐκρηκτικὴ φύση. Ἐφαρμόζει τὸ «ἐπικινδύνως ζῆν», ἀλλὰ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς. Ὑπάρχει πάρα πολὺ περίσκεψη μέσα στὴ στάση τοῦ Ντ' Ἀννούντσιο. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνήκει, γιὰτὶ ἡ φύση του ἢ ἴδια τὸν διδάσκει τὸ μυστικὸ νὰ τὴν κατακτᾷ. Ξαίρει πὼς ὁ μεγαλειότερος κίνδυνος εἶναι ὁ ἐσωτερικὸς, ἐκεῖνος ποὺ μπορεῖ νὰ προέλθει ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Κι' ἐκεῖ ἀκριβῶς ἐφαρμόζει μιὰ ἀσφαλιστικὴ δικλείδα. Παίρνει τὰ ἐξωτερικὰ στοιχεῖα τοῦ πάθους, ὠθεῖ τὴν ἐξωτερικὴ περιπέτεια ὡς τὰ πρὸ ἀπίθανα ὄρια· στὸ βίαιος ὅμως, μένει ἀνέπαφος, κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του, ὁρμητικὸς καὶ θερμὸς, ἀλλὰ χωρὶς πίστη. Ἡ «Φωτιά» του εἶναι ἓνα ντοκουμέντο, γιὰ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν περίπτωσή τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους. Ἀποβλέπει μόνον στὰ κέρδη του καὶ στὰ πλεονεκτήματά του. Καὶ τοῦ προσφέρονται ὅλα. Δὲν προφθάνει νὰ ποιήσῃ τὴν εὐτυχία. Ἡ δράση ἐξουδετερώνει τὸν πόθο. Χωρὶς τύψη, πετάει κατόπιν τὸ ἱερώτερο μυστικὸ μιᾶς γυναίκας, στὴν περιέργεια τοῦ κόσμου. Ἡ ὀργὴ κ' ἡ ἀγανάκτηση τῆς Ἐλεωνόρας Ντοῦζε, εἶναι ἀπολύτως δικαιολογημένη.

Εἴταν λοιπὸν ἓνα μάθημα γιὰ τὸν Ἰταλὸ μὲ τὴ μελοδραματικὴ φύση, ἡ ἐσωτερικὴ τραγωδία τοῦ Νίτσε. Ὁ Ντ' Ἀννούντσιο ἔβαλε σὲ κίνηση ὅλες τὶς ἱκανότητες ἠθοποιοῦ ποὺ εἶχε μέσα του. Τὶς ἀνέπτυξε ὡς τὸν πρὸ ὑψηλὸ βαθμὸ, γιὰτὶ ἔβλεπε πὼς μόνον ἔτσι θὰ μπορούσε νὰ πραγματοποιήσῃ στὴ ζωὴ, ὅ,τι ὁ ἄλλος ἐπραγματοποίησε μόνον θεωρητικά. Τὸν ἐσπρωχνε, ἄλλωστε σ' αὐτὸ καὶ ἡ ἰδιοσυγκρασία του. Μέσα στὸν καλλιτέχνη μὲ τὴ φλογερὴ δράση, κρύβεται πάντοτε ὁ ἠθοποιὸς. Ἐνας ἠθοποιὸς ποὺ πιστεύει στὸν ἑαυτό του βαθιά, γιὰ ν' ἀντλεῖ ἀνεξάντλητα ἀπ' αὐτὴ τὴν πίστη του, τὸ δημιουργικὸ του πνεῦμα. Καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τῆς ἀσύγκριτης ἠθοποιίας του τὰ βλέπουμε μέσα σὲ κάθε ἐκδήλωσή του, κι' ὄχι μόνον στὴν οὐσία τοῦ ἔργου του. Περισσότερο μάλιστα, σὶς ἐξάψεις τοῦ πατριωτισμοῦ

του. Ὅταν κατατάσσεται ὡς ἀεροπόρος στὸ μεγάλο πόλεμο, καὶ ζητάει, μὲ κάθε τρόπο, μιὰ δράση πολεμικὴ. Ὅταν καταλαμβάνει τὸ Φιοῦμε, ὅταν διεγείρει τὰ πλήθη μὲ τοὺς ποιητικὸς του λόγους, ὅταν σκορπᾷ τὶς φλογερὲς προκηρῦξεις του. Καὶ τώρα τελευταῖα ἀκόμη, ὅταν αὐτοεξόριστος τοῦ Βιττωριάλε, στέλνει στοὺς φίλους του τηλεγραφήματα γιὰ νὰ ὀρίσει τὴν ἡμέρα τῆς αὐτοκτονίας του, ἢ διακηρύττει πὼς ζητάει, ἓναν πρωτότυπο τρόπο θανάτου γιὰ τὸν ἑαυτό του.

Τὸ μόνο, τὸ ἀληθινὸ κι' ἀναπόφευκτο δράμα του, εἶναι ἀσφαλῶς τώρα, τὸ δράμα τῶν γερατειῶν του. Ἡ ἀπελπισία του αὐτὴ, γιὰτὶ γέρασε, γιὰτὶ ἡ ζωὴ τοῦ τὰ ἀρνεῖται πιά ὅλα, μᾶς φέρνει στὸ νοῦ τὶς πολὺ ὁμορφες γυναῖκες, ποὺ ἡ ζωὴ τοὺς εἶναι τόσο εὐκόλη, ποὺ βαδίζουν ἀπὸ ἐπιτυχία σ' ἐπιτυχία, ὅσο εἶναι νέες, κι' ὅταν φτάσουν τ' ἀδυσώπητα γερατεῖα, καμμιά πιά παρηγοριὰ καὶ κανένα μπάλαμο δὲν ὑπάρχει γιὰ τὴν ψυχὴ τους. Σπάζουν τοὺς καθρέφτες, γιὰ νὰ μὴ βλέπουν τὸ ρυτιδωμένο τους πρόσωπο, καρφώνουν τὰ παράθυρά τους γιὰ νὰ μὴν τὶς δεῖ πιά τὸ φῶς. Μοῦ φαίνεται πὼς τὶς συναντᾷ κανεὶς κάπου μέσα στὸ ἔργο του.

Αὐτὸ εἶναι τώρα τὸ δράμα τοῦ Ντ' Ἀννούντσιο καὶ τὸ ζεῖ μὲ τὴν πρὸ ὀδυνηρὴν ἔνταση. Μάταιη τοῦ εἶναι κάθε προσπάθεια νὰ δραπετεύσει, νὰ ζητήσῃ τὴ γαλήνη, ποὺ ἡ μοναξιά τοῦ Βιττωριάλε δὲ μπορεῖ νὰ τοῦ δώσει. Δὲν ὑπάρχει γι' αὐτὸν φιλοσοφικὴ παρηγοριά. Ἐζῆσε παρα πολὺ ἔντονα, γιὰ νᾶναι κ' ἡ πληγὴ τώρα πολὺ βαθειά, πολὺ ὀδυνηρὴ, ἀθεράπευτη.

Ὁ κατακτητὴς τῆς ζωῆς αἰσθάνεται πιά λιγυσμένα τὰ φτερά του. Τᾶφθειρε ὁ ἀμείλικτος χρόνος. Κι' ὅμως τὰ φτερά αὐτὰ χωρὶς ἀμβολία, ἐξακολουθοῦν νὰ σκεπάζουν τὴν Ἰταλία. Κάτι περισσότερο μάλιστα· ἡ σκιά τους ἀπλώνεται ἀκόμη σὲ ὀλόκληρη τὴν Εὐρώπη.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΙΝΗΣ

"ΕΙΡΗΝΗ ΣΟΙ,,

Ειρήνη σοι, άπειρη κορούλα. Τό σφυγμό σου
κι' άργό κ' ισόχρονο σοῦ τόν κρατεῖ ἡ καρδιά.
Τό θεῖο πουλί δέ λάλησεν άκόμη έντός σου.
Στῆς έρωτιᾶς τό φῶς δέν έρριξεσ ματιά'

'Απ' τήν άξενοιασιά τά μάγουλά σου μήλα,
στητή κολώνα τ' άγουρό σου τό κορμί,
του κόρφου σου άκαθόριστη ἡ άνατριχίλα
κ' ἡ σάρκα σου σά ζύμη άμάλαγη, σφιχτή.

Κοιτᾶς τά πάντα γύρω μέ στρωτή γαλήνη
καί νοιώθεις γλυκερό τῆς ζήσης τόν παλμό.
Στήν άμαθη κι' άθῶα ψυχή σου δέν άφίνει
κανένας, κι' ό πιό λαῦρος, άνεμος τρικυμισμό.

Ειρήνη σοι, κορούλα. Χαίρου τῆ χαρά σου
τώρα πού στό φλογάτο φῶς τῆς έρωτιᾶς
άκόμη δέν άνοίχτη ἡ παιδική ματιά σου
καί δέ σε άναταράζουν πόθοι τῆς καρδιάς.

(*Ω! πόσο τό μπουμπούκι πάντα εὔτυχισμένο!
Κρατεῖ κλειστά, δικά του: τό χρωματισμό,
τῶν φύλλων του τήν κόψη, τό άρωματισμένο
του πνεῦμα, —όλο του τόν κρύφιο θησαυρό).

Κορούλα χαίρου, σά δέ λάλησεν ὡς τώρα
μέσ στην καρδιά σου τῆς άγάπης τό πουλί.
Τό μέγα ρίγος θάρθη καί σε σέ, μιάν ὠρα,
για νά σοῦ συγκλονίση σῶμα καί ψυχή.

ΜΙΧ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΑΥΓΗ

Άγκάλιασα τήν καλοκαιριάτικη αύγή.

Τίποτα δέν σάλεινε άκόμα στό μέτωπο τῶν παλατιῶν.

Τό νερό ἦταν νεκρό. Τό πλήθος τῶν ἴσκιων δέν άφινε τόν δρό-
μο τοῦ δάσους.

Περπάτησα, ξυπνώντας τίς ζωηρές καί θερμές άναπνοές' καί τά
πετραδία κύτταξαν, καί τά φτερά ὑψώθηκαν άθόριβα.

Ἡ πρώτη έκπληξη ἦταν, στό πλημμυρισμένο πιά μονοπάτι άπό
δροσερές καί ὠχρές λάμπεις, ένα λούλουδο πού μοῦ εἶπε τ' ὄνομά του.

Γέλασα στόν wasserfall *) πού άναμαλλιάστηκε άνάμεσα στά ἔλα-
τα: στην άσημένια κορυφή άναγνώρισα τήν θεά.

Τότε άνασήκωσα ένα πρὸς ένα τά πέπλα. Μέσα στην άλέα τα-
ράζοντας τά χέρια.

Μέσα άπό τήν πεδιάδα, ὅπου τήν φανέρωσα στόν πετεινό. Στή
μεγαλούπολη έφευγε άνάμεσα άπό τά κωδωνοστάσια καί τοῦς τρού-
λους' καί, τρέχοντας σάν ζητιάνος πάνω στίς μαρμάρινες προκυμαῖες,
τήν κυνήγησα.

Στό ἕψωμα τοῦ δρόμου, κοντά σ' ένα δάσος άπό διάφνες, τήν
περιτύλιξα μέ τά μαζεμένα της πέπλα, κι' αἰστάνθηκα λιγάκι τό απέ-
ραντο σῶμα της.

Ἡ αύγή καί τό παιδί, έπесαν στά κράσπεδα τοῦ δάσους.

Στό ξύπνημα, ἦταν μεσημέρι.

ΑΝΘΗ

Άπό μιá χρυσῆ βαθμίδα, —άνάμεσα στίς μετάξινες ταινίες, στίς
γχορίζες γάζες, στά πράσινα βελοῦδα καί στοῦς κρυστάλλινους δίσκους
πού μαυρίζουν ὅπως ὁ μπροῦντζος στόν ἥλιο, —βλέπω ν' άνοίγει ἡ δακτυ-
λίτις πάνω σ' ένα τάπητα μέ πλέγματα άπό άσῆμι, μάτια καί μαλλιά.

Κομμάτια άπό κίτρινο χρυσάφι σπαρμένα πάνω σέ άχάτη, στῦ-
λοι άπό άκαζοῦ πού στηρίζουν ένα θόλο σμαράγδινο, μπουκέτα άπό
άσπρο άτλάζι καί λεπτές βέργες άπό ρουμπίνια, περιβάλλουν τό ρόδο
τοῦ νεροῦ.

Σάν θεός, μέ πελώρια μάτια γαλανά καί μέ χιόνινη μορφή, ἡ

*) Καταρράχτη.

θάλασσα κι' ὁ οὐρανός, προσελκύουν στὶς μαρμαρίνες ταράτσες τὸ πλήθος ἀπὸ τὰ νέα κι' ἔντονα ρόδα.

Β Α Ρ Β Α Ρ Ο

Πολὺ πιὸ ἕστερα ἀπὸ τὶς ἡμέρες καὶ τὶς ἐποχές, καὶ τὶς ὑπάρξεις καὶ τὶς χῶρες.

Ἡ σημαία ἀπὸ σάρκες κι' ἀπὸ αἷμα πάνω στὸ μετὰξί τῶν θαλασσῶν καὶ τῶν ἀρκτικῶν λουλουδιῶν (δὲν ὑπάρχουν).

Θεραπευμένοι ἀπὸ τὶς παληές φανφάρες τοῦ ἠρωϊσμοῦ, — ποὺ μᾶς προσβάλλον ἀκόμα τὴν καρδιά καὶ τὸ κεφάλι, — μακριὰ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους δολοφόνους.

— ὦ! ἡ σημαία ἀπὸ σάρκες κι' ἀπὸ αἷμα πάνω στὸ μετὰξί τῶν θαλασσῶν καὶ τῶν ἀρκτικῶν λουλουδιῶν (δὲν ὑπάρχουν).

Ἡδονές!

Ἡ πυρά, ποὺ βρέχει τὴν καταιγίδα τῆς δροσοπάχνης.

Ἡδονές! — Αὐτὲς οἱ φωτιές μὲ τὸ διαμάντινο ἀνεμόβροχο ποὺ πέφτει ἀπὸ τὴ γήινη καρδιά, ἡ ὁποία αἰώνια ἀπανθρακώνεται γιὰ μᾶς. — ὦ κόσμε!

(Μακριὰ ἀπὸ τὰ παληὰ καταφύγια καὶ τὶς παληές φλόγες ποὺ ἀντιλαμβάνεται κανεὶς, ποὺ αἰσθάνεται).

Ἡ πυρά καὶ οἱ ἀφροί. Ἡ μουσική, στροφή τῶν ἀβύσσων καὶ συγκρούσεις τῶν παγετώνων μὲ τ' ἄσπρα.

ὦ ἠδονές, ὦ κόσμε, ὦ μουσική! Κι' ἐκεῖ, οἱ μορφές, οἱ ἰδρώτες, τὰ μαλλιά καὶ τὰ μάτια, κυματίζοντας.

Καὶ τ' ἄσπρα δάκρυα, ζεματιστά, — ὦ ἠδονές! — καὶ ἡ γυναικεία φωνὴ ποὺ φτάνει στὸ βάθος ἀπὸ τὰ ἠφαίστεια καὶ τ' ἀρκτικά σπῆλαια... —

Ἡ σημαία...

Π Α Ρ Α Μ Υ Θ Ι

Ἐνας πρίγκηπας ἦταν στεναχωρημένος ποὺ δὲν ἐγνώρισε στὴ ζωὴ του παρὰ τὴν τελειότητα ἀπὸ τὶς κοινές μεγαλοψυχίες.

Πρόβλεπε καταληχτικὲς ἐπαναστάσεις στὸν ἔρωτα καὶ ὑποπεύονταν πὸς οἱ γυναῖκες του μποροῦσαν νὰ προσφέρουν κάτι καλύτερο ἀπὸ μιὰ συγκατάβαση στολισμένη μὲ οὐρανὸ καὶ μὲ πολυτέλεια.

Ἦθελε νὰ δεῖ τὴν ἀλήθεια, τὴν ὥρα τῆς οὐσιαστικῆς ἐπιθυμίας καὶ ἱκανοποίησης, εἴτε ἦταν αὐτὸ μιὰ διατάραξη τῆς εὐσπλαχνίας του εἴτε ὄχι, τὸ ἤθελε. Εἶχε τουλάχιστο στὰ χέρια του μιὰν ἀρκετὰ μεγάλη ἀνθρώπινη δύναμη.

Ὅλες οἱ γυναῖκες ποὺ τὸν εἶχαν γνωρίσει δολοφονήθηκαν: τὶ ρήμαγμα στὸν κῆπο τῆς Ὁμορφιάς! Κάτω ἀπὸ τὸ σπαθί, τὸν εὐλόγησαν. Δὲν παράγγειλε καθόλου ἄλλες ἀπ' αὐτές. — Οἱ γυναῖκες ξαναφάνηκαν.

Σκότωσε ὅλους ἐκείνους ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσαν, ἕστερα ἀπὸ τὸ κυνήγι ἢ τὶς σπουδές. — Ὅλοι τὸν ἀκολουθοῦσαν.

Διασκέδασε φονεύοντας ζῶα πολυτελῆ. Πυρπόλησε τὰ παλάτια. Χιμοῦσε πάνω στοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς κομμάτιαζε. — Τὸ πλήθος, οἱ χρουσὲς στέγες, τὰ ὠραῖα ζῶα ὑπῆρχαν πάλι.

Μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐκστασιάζεται μὲ τὸν ὄλεθρο, νὰ ξαναιώνει μὲ τὴν σκληρότητα! Ὁ λαὸς δὲν παραπονέθηκε. Κανένας δὲν τὸν βοήθησε στὴν ἐκτέλεση τῶν ὁραμάτων του.

Μιὰ βραδινὰ, κάλπαζε περήφανα. Ἐνα πνεῦμα μιᾶς ἄφατης ὁμορφιάς, ἀνομολόγητης μάλιστα, φανερώθηκε. Ἡ φυσιογνωμία του καὶ οἱ τρόποι του ἔδιναν τὴν ὑπόσχεση ἑνὸς ἔρωτα πολλαπλοῦ καὶ περίπλοκου! μιᾶς εὐτυχίας ἀνέκφραστης, ἀνυπόφορης μάλιστα! Ὁ Πρίγκηπας καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκμηδενίστηκαν φαίνεται σὲ μιὰν οὐσιαστικὴν ὑγεία. Πῶς μποροῦσαν νὰ μὴν πεθάνουν; Πέθαναν λοιπὸν μαζί.

Ἄλλὰ αὐτὸς ὁ Πρίγκηπας πέθανε, μέσα στὸ παλάτι του, σὲ μιὰν ἡλικία σانهθισμένη. Ὁ Πρίγκηπας ἦταν τὸ Πνεῦμα. Τὸ Πνεῦμα ἦταν ὁ Πρίγκηπας. Ἡ σοφὴ μουσικὴ λείπει ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία μας.

Ο Υ Ρ Α Ν Ο Ι Γ Ρ Ι Ζ Ο Ι Α Π Ο Κ Ρ Υ Σ Τ Α Λ Λ Ο

Οὐρανοὶ γκρίζοι ἀπὸ κρύσταλλο. Ἐνα παράξενο σχεδιάσμα μὲ γέφυρες· αὐτὲς ἐδῶ ἴσιες, ἐκεῖνες ἐκεῖ καμπυλωτές, ἀλλοιώτικες ποὺ κατεβαίνουν πλάγια σὲ γωνίες ἀπάνω στὶς πρῶτες· καὶ τὰ σπήματα τοῦτα καθὼς ἀνανεώνονταί, στὶς ἄλλες φωτισμένες περιφέρειες τοῦ καναλιοῦ, μὰ ὅλα μακροῦλὰ κι' ἐλαφρὰ σὰν τὶς ὄχθες, φορτωμένα μὲ θόλους, χαμηλώνουν καὶ μικραίνουν. Μερικὲς ἀπ' αὐτὲς εἶναι ἀκόμα φορτωμένες μ' ἐρείπια. Ἄλλες στηρίζουν κατάρτια, σινιάλα, λεπτὰ παραπέτα. Συμφωνίες σ' ἐλάσσονα τόνο διασταυρώνονται καὶ φεύγουν· σχοινιά ἀνεβαίνουν ἀπὸ τὶς ὄχθες. Διακρίνεται μιὰ ζακέττα κόκκινη, ἴσως ἄλλες ἐνδυμασίες καὶ μουσικὰ ὄργανα.

Εἶναι μήπως τραγούδια λαϊκά, κομμάτια ἀπὸ συναυλίες ἀρχοντικές, ὑπολείμματα δημόσιων ὕμνων;

Τὸ νερὸ εἶναι γκρίζο καὶ γαλανό, φαρδὸ ὅσο ἕνας λιμενοβοραχίων.

Μιὰ ἀχτίδα ἄσπρη, πέφτοντας ἀπὸ τὰ ὕψη τ' οὐρανοῦ ἐξαφάνισε αὐτὴ τὴν κωμωδία.

(Ἀπὸ τὶς «Illuminations»)

μεταφρ. ΤΑΚΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ

ΚΑΛΕΣΜΑ ΣΤΟ ΤΑΞΙΔΙ *

“Ένας αισθηματίας ποιητής, πάνω στο ασθενικό και κλαψιάρικο γουστο έδω και τρεις δεκαετηρίδες, έγραφε:

Partir c'est mourir un peu.

‘Ο στίχος σύντομα έγινε ένδοξος: είχε μελοποιηθεί για μιá Ιταλική ρομάντσα και μ’ αυτό τó πεταχτό κι’ ανάλαφρο, από χαρτοπόλεμο και μανδολίνο, φόρεμα, τού ήταν γραφτό νά κάνει τó γύρο τού κόσμου. ‘Η ψυχολογική του αλήθεια μάς φάνηκε βαθειά και αναμφίβολη. Κανείς δέν ένδιαφέρεται για τήν αλήθεια τών πραγμάτων πού είναι συχνά επανειλημμένα και άπ’ άλλους παραδεγμένα. ‘Η ψήφος και τó πάλιωμα αντικαθιστούν τó αληθινό. ‘Αλλ’ άν ó στίχος τού γάλλου ποιητή ταιριάζει για τά ταξίδια πού ακολουθούν ένα χωρισμό αγάπης, είναι όμως óλότελα ψεύτικος για όλα τάλλα ταξίδια. Τó νά φεύγει κανείς, τίς περισσότερες φορές, σημαίνει ξανανάσταση. ‘Η ζωή μας, αδιάλλαχτα επαγγελματοποιημένη από ένα καθημερινό μηχανισμό, στραγγαλισμένη ανάμεσα σ’ όλες τίς απαιτήσεις και τίς τάσεις τού αύθόρμητου, — καταδιωγμένες από ένα θεό τής όμογένειας πού μισεί τó άνάγλυφο, τήν ποικιλία, τήν έκπληξη, — κυλά πάνω σέ μιá καμπή θανάτου και άποκτήνωσης, χωρίς έλπίδα ν’ άράξει σέ κανένα λιμάνι, σέ ίσες μαθηματικά χρονικές μονάδες και κανονισμένες από τó ρολόι και τó ήμερολόγιο.

Que la vie est quotidienne!

παραπονιότανε έναντίον αύτου τού χάλκινου νόμου, ó καυμένος ó Jules Laforgue. Μά μένει λοιπόν τó ταξίδι σά μιá ύπερτατη ανανέωση!

* ‘Από τó βιβλίό «‘Αξίες»

Σχίζοντας τόν αύτοματισμό τής διάπλασής μας, αλλάζουμε για ένα μήνα ή για μιá βδομάδα τήν προσωπίδα μας, φορούμε άλλο κοστούμι, πέρνουμε τήν αύταπάτη ένός άλλου προσώπου. ‘Η πνευματική άποσκήλωση παθαίνει μιá κάποια άναβολή, μιá άνακωχή. ‘Η άπολιθωμένη φυσιολογία μας πέρνει μιá κάποια γραμμή. ‘Ο κόμης Κάιζερλιγκ, πού μάς άφησε παθητικά άπομνημονεύματα ένός φιλοσοφικού γύρου τού κόσμου, μάς λέει πώς ξεκίνησε στο ταξίδι, γιατί «είχε άρχίσει ν’ άπογίνεται μιá προσωπικότητα», δηλαδή νά πέρνει όριστικό περίγραμμα.

Λίγοι είναι όμως εκείνοι πού μπορούν νά ανανεωθούν. Οί περισσότεροι κυνηγούν, σέ άπραγματοποίητα ταξίδια, τó τρελό όνειρο νά ξεφύγουν από τόν ίδιο τους τόν ίσκιό. Μιá σκέψη ένοχλητική, θανατερή τούς συντροφεύει παντού. ‘Εκείνοι φεύγουν πέρνοντας μαζί τους, άθελα, τó σαράκι πού τούς τρώει. Πολιτείες, ξενοδοχεία-παλλάς, ύπερωκεάνεια, άνθρωποι, ποτάμια, άστερισμοί, σαρκοφάγοι και έξωτικά φρούτα, όλα θυμίζουν τά ίδια πράγματα, όλα μεταβάλλονται σέ μιá μονόχρωμη μαγγανεία, — σάν τó σύμπαν πού τόχει έρμηνέψει μέ τó ίδιο στοιχείο, στο σύστημα του, ένας άπλοικός μεταφυσιολόγος, — σέ μιá παραίσθηση, πού τά σκηνικά τής τά άποτελούν, αναπόφευκτα και μοιραία, πάλι οί σκέψεις τού σπιτιού, ή άχώριστή μας νευρασθένεια.

Τίς μέρες πού ασθενώ, όταν ή σκλαβιά τού κρεβατιού μέ καρφώνει στον τόπο, ή μόνη άνάγνωση πού άνέχομαι, είναι ó οδηγός Baedeker. Γύρω μου οικοδομώ, από τά κόκκινα ματωμένα κεραμύδια του, σειρές από τείχη, πολιτείες όνειρου και εύτυχίας. Και χωρίς πολύ μεγάλη χρονική ή τοπική άπασχόληση, ή άλλαγής κλίματος, ή τροχαίου, σάν σ’ ένα μυστικό σύμπαν, περνώ γρήγορα από τά νορβηγικά φιόρδα στο παγωμένο και σκονισμένο όροπέδιο τού Θιβέτ, από τó άεράκι μέ τή ζεστή ύγρασία τών ‘Αντιλλών στα δάση τής Κεϋλάνης. Τότε μέ καλούν μαγεμένες και παρθένες άκρογαλιές, τότε ακούω τó παληό κάλεσμα για ταξίδι, διατυπωμένο μ’ ένα πρόωρο ρίγος έδω και έβδομήντα χρόνια. Στίς θερινές, τυραννικές από ήδυπάθεια νύχτες, μέ τήν βαρειάν άτμόσφαιρα από παράξενα

άρώματα, θάθελα τὸν ἑαυτὸ μου νὰ πλανιέται, κάπου, σ' ἓνα μεσημβρινὸ λιμάνι. Ἄλεξάνδρεια, Κολόμβο, Σιγκαπούρη ἢ Σαγιάη. Νὰ τυχαίω ἐκεῖ, ἀνακατωμένος ἀνάμεσα σὲ διεστραμένες ψυλές, στὸ φόρτωμα ἐνὸς βαποριοῦ, μέσα στὸ τυπικὸ ἐκείνο τοῦ κτηνώδους, τῆς σκλαβίδας καὶ τῶν ἐλαττωμάτων, ν' ἀκούω τὴ βάρβαρη ἐνορχήστρωση τοῦ λιμανιοῦ ὄλο σφυρίγματα σειρήνων, μουγγριτὰ ἐνθουσιασμοῦ καὶ πόνου· νὰ γυρίζω στίς ἀπαίσιες νυχτερινές ταβέρνες, ὅπου τὸ πάθος καὶ ἡ ἀηδία καίνε ἐξίσου ἀντάμα, γιὰ νὰ δῶ, ἔπειτα, τὸ πρῶτ', στὸ ρόδινο ματοκλάδι τῆς αὐγῆς, πῶς φεύγει σι' ἀνοιχτά, σὲ παρθένους ὀρίζοντες, ἓνα καρβόβι μὲ τὸν ἥλιο μπροστὰ καὶ μ' ἓνα χαντάκι ἀφροῦς ἀπὸ πίσω.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ νοῦς δὲν ἔχει χαλινό, ἡ πλανεύτρα ὄπτασις μπερῆ ν' ἀλλάξει ἀπότομα καὶ θὰ ἐπιθυμοῦσα ἔπειτα κάτι ἄλλο.

Ἔστερα ἀπὸ τὸ κατακάθι καὶ τὸ ψειροβόλι τῆς Ἀνατολῆς, χιλιάδες χρόνια ζυμωμένο ἀπὸ ἐπιθυμίες, ἀφθονίες, πολυτέλεια καὶ ψεῖρες, προβάλλει ἡ ἀνάγκη τοῦ πολιτισμοῦ. Θὰ ἐπιθυμοῦσα τότε, ἓνα δροσερὸ καὶ πολιτισμένο σιδηροδρομικὸ σταθμὸ στὸ αὐστριακὸ Τιρόλ, μὲ στρατιωτικὴ μουσικὴ στὸ πάρκο, μὲ φανταγμένους καὶ διακοσμητικὸς ἀξιωματικούς, ὅπως στὴν ἐποχὴ τοῦ Φράντς Ἰωσήφ, μὲ δεσποινίδες ποῦ φοροῦν μακρὺς ἐσθῆτες καὶ δίοπρα...ἀπαράλλαχτα ὅπως τὶς εἶχε δεῖ, λίγο πρωτῆτερα στὰ βουνὰ Χάρτς, ὁ Χάινε, στίς θαυμάσιες «Reisenbilder». Ἐπειτα ἡ φαντασία πλαταίνει ἀχαλίνωτα. Ἀκολουθεῖ γρήγορα, ζαλιστικά, ἡ Σαχάρα μὲ τὰ γυμνά βουνά, ὅπου κρύβονται οἱ δολοφόνοι Τουαρέγοι καὶ οἱ ἀνύπαρχτες Ἀτλαντίδες τῆς μουσικῆς περιοχῆς τοῦ χάρτη, ἀπὸ ὅπου δὲν μᾶς ἔρχεται ποτὲ καμμιά εἴδηση ἐφημερίδας, ὅπως εἶναι π. χ. ἡ βορεινὴ περιοχὴ τῶν Οὐραλίων· τὰ παρθένα δάση, ἡ σπανιόλικη Ἀμερική, (ὅπου ἀντηχοῦν μεγαλόπρεπα μεθυστικὰ ὀνόματα σάν τὸ ρακί: Tegucigalpa, Pernambuco, Nueva Estramadura, κ.λ.)· οἱ ὄχτοι τοῦ Ζαμπέζη καὶ τοῦ ποταμοῦ τῶν Ἀμαζώνων...

Τὸ γεωγραφικὸ πάθος, ἔχει ἓνα εἰδικὸ βασανιστήριον: τὸ ἀδύνατο ἐκείνου τοῦ «πανταχοῦ παρών». Ἡ λαιμαργία μας γιὰ τὸ διάστημα, θὰ μᾶς ἤθελε σὲ μιὰ στιγμή παντοῦ ταυτόχρονα. Ἴσως ἡ γρηγοράδα τῶν ἀεροπλάνων θὰ πραγματοποιήσῃ μιὰ μέρα, τουλάχιστο μὲ μιὰ ἀστραπιαία διαδοχὴ, κάτι ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐπιθυμία, ποῦ ἡ φύση τὴν ἔχει ἐπιφυλάξει γιὰ τοὺς θεοὺς.

Ὁ Φρόϋδ μελέτησε ἓνα εἶδος ἀποποιοῦμενης ἐπιθυμίας, τὴ γεννητικὴ. Ἀνάδειξε τὶς παράκαιρες μεταμέλειες, τὶς ταραχῆς ποῦ εἰσχωροῦνε στὴν ψυχὴ τῶν δειλῶν, τῶν ἀνθρώπων μὲ ἀρχές, τῶν αὐστηρῶν καὶ τῶν ἀγίων, διὰ μέσου τῆς «ἀποποίησης» (refoulement) τῶν ἐρωτικῶν ἐνστίκτων. Μᾶς ἔδειξε φανερά τὴν περίπτωση τῆς σεμνῆς νοικοκυρᾶς, ποῦ ξεψυχάει μὲ τὸ δάχτυλο πάνω στὴ λέξη «Μεσσαλίνα» τοῦ λεξικοῦ Λαρούς, ἔτσι ὅπως συμβαίνει σ' ἓνα θεατρικὸ ἔργο τοῦ Cureau. Ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλου εἶδους ἀποποιήσεις. Κοντὰ στὴ γεννητικὴ εἶναι καὶ ἡ ἀπαιτητικὴ τοῦ φτωχοῦ, ποῦ ὄνειρεύεται παλάτια καὶ σωροὺς χρυσάφι.

Τέλος, δὲν πρέπει νὰ λησμονήσουμε τὴ γεωγραφικὴ «ἀποποίηση», ἀπὸ τὴν ὁποία πάσχουν τόσοι ἀξιότιμοι πολῖτες καὶ ἀπὸ τὶς μικρὲς ἐπαρχιακὲς πολιτείες, ποῦ δὲν τὶς ἐγκατέλειψαν παρὰ μιὰ ἢ δυὸ φορές σ' ὄλη τους τὴ ζωὴ καὶ ποῦ συχνά, τὸ βράδυ, στὴ γκαζόλαμπα, ἀποξεχνιοῦνται σκυμμένοι μελαγχολικά πάνω σ' ἓνα γεωγραφικὸ ἀτλαντα, ὅπως οἱ ἔφηβοι πάνω στὴν «Ἐφημερίδα τῶν ταξιδιῶν».

Ἐνας χάρτης εἶναι ἓνας λόγος γιὰ ν' ἀπελπισθῆς, ὅπως καὶ μιὰ γυναίκα ὠραία καὶ δυσάλωτη.

(Ἀπὸ τὸ ρουμανικὸ)

ΑΝΤΩΝΗΣ ΜΥΣΤΑΚΙΔΗΣ

ΓΟΓΓΥΣΜΟΙ

I

Βλαστήμια πάνω σου βαριά
τά πέντε του Χριστού καρφιά
μέσ' τήν καρδιά σου
κι' ή σιδερένια λόγχη
μέσ' τή σάρκα σου απόψε.
Κι' άπ' του ματιού του λαύρου σου τήν κόχη
αίμα να στάξει για νερό.
Κι' έγώ,
πού θάμαι κεί σιμά σου,
ή σκιά σου,
να τό ρουφήξω σαν τή γή τή στερεμένη
(κι' άφου ή δακρυροή σου, σαν και σε
θάναι φαρμακεμένη)
τ' άκρόνυχά σου άκροφιλώντας,
άξύπνητα να κοιμηθώ.
Όμως έσύ
ώς τή Δευτέρα μέρα
«Τετέλεσται» να καρτεράς νύχτα και μέρα
... όμως έσύ
τή νεκρικήν άνάπαψη να μη γευτής.

II

Άν είχα φίλτισι Ινδικό
ή χαλκό
θέ νάφκιαχνα ένα Βούδδα,
κι' από χρυσό ένα βαρύτατο σταυρό
και θά τον χάριζα τό Βούδδα,
ένος μαστόρου σιδερά
— στο πιόμορφο κορμί όπουδα.
Που ό στείρος ό Θεός ζηλεύοντας
θάκαμνε να γιομίση ό νιός ύπομονή
και πνίγοντας τά πάθη του
— γλυκά του πάθη —
να χλώμαινε σε έκδίκηση μου και να γίνουσαν
τό ροδομάγουλο, κερί.
Κι' έγώ κρατώντας τό χρυσό σταυρό,
βαρύ σταυρό στα στήθη,
έκεϊ πού πάλλεται ή καρδιά,
νάνεβαινα τό Γολγοθά,
άναπολώντας
θεόκηπους πού γνώρισα στη γή
— σκληρή ψυχή —
κάποια γλυκιά
κι' άγύριστη βραδιά.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΣΘΟΝΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

MARIA OYNTEP

Κάθε φορά πού ξαναγουρίζω στη γλυκειά μορφή της, τό κάνω σαν από κάποια μουσική και άξεδιάλυτη λατρεία προς τή «βόρεια» ποίηση, πού ή γυναίκα αυτή στάθηκε ή τελειώτερη έκφρασή της.

Η Μαρία Ούντερ, δέν είναι μόνον ή άντιπροσωπευτικώτερη φυσιογνωμία στα Γράμματα της Έσθονίας, δέν είναι μόνον ό έθνικός τραγουδιστής της χώρας των "Εστε, μά γεμίζει όλόκληρη μιá έποχή στη βόρεια εύρωπαϊκή παράδοση. Η φήμη της έχει ξεπεράσει τά στενά όρια της πατρίδας της, έχει άπλωθή πάνω άπ' τή Βαλτική κι' έχει φτάσει τό τραγοϋδι της ως στις Πολικές άκριες των Λαπώνων. Λατρεύεται στο "Ελσινγκφορ καθώς λατρεύεται και στην Ταλλίνα. Για τή νεοελληνική ποίηση, πού ζει σ' όλη της τήν έκταση, τή δραματική πάλη των άγωνιωδών άναζητήσεων, θά σταθή, ή μορφή τούτη, άξιο πρότυπο και διδαχή.

Ένα ισχυρό ταλέντο συνταιριασμένο με πρωτοτυπία, πηγαία λυρική διάθεση, θερμή ιδιοσυγκρασία και ανθρώπινο μεγαλειό.

Γεννήθηκε τή χρονιά του 1893 και πέρασε μιá ζωή ήρεμη στην έπιφάνεια, μά στο βάθος, άνήσυχη και τρικυμισμένη.

«Αυτές οι τρικυμίες των παιδικών μου χρόνων οι άνυποψίαστες, κλόμισαν τήν ψυχή μου», γράφει στην πρώτη συλλογή των τραγουδιών της.

Άπό πολύ νωρίς άρχισε να γράφη και να δημοσιεύη. Τα νεανικά τοϋτα τραγοϋδια, πού τά βρίσκουμε σκόρπια στα διάφορα φιλολογικά περιοδικά, δέ φανερώνουν τίποτε τό άξιοπρόσεχτο. Πέρασανε σχεδόν άπαρατήρητα. Χρειάστηκαν είκοσι

ολόκληρα χρόνια για να έκκολοφθοῦν τὰ «Σουνέτα», ἕνα ποιητικό σέλας πού στάθηκε ἡ πιό ἐλπιδοφόρα ἀπαρχή στή νέα ἑσθονική ποίηση. Χωρίς οἱ στίχοι τοῦτοι νά παρουσιάζουν τὸ ἀποκαλυπτικό ἢ τὸ παταγῶδες, πιστοποιοῦσαν ἀπλῶς τὸ γεγονός, πῶς μέσα στήν τραβιγμένη παράμερα καὶ σιωπηλὴν αὐτὴ ὑπαρξὴ ὠρίμαζε ἀργὰ μὰ σίγουρα ἕνα ἀπ' τὰ ταλέντα ἐκεῖνα πού τὰ συναντοῦμε τόσο σπάνια στήν ποίηση ὄλων τῶν ἐποχῶν.

Τὸ βιβλίον φάνηκε σὲ μιὰν ἐποχὴ πού εἶχε ἀρχίσει νά σημαδεύεται μιὰ ζωηρὴ κίνηση γύρω ἀπ' τὰ σπουδαιότερα κοινωνικά καὶ αἰσθητικά προβλήματα.

Τὸ φιλολογικὸ τοῦτο κίνημα πῆρε τὸ ὄνομα «Σιουροῦ» *, ἀπ' τὸν τίτλο τῆς πρώτης φιλολογικῆς λίγκας τῶν νέων ἑσθονῶν ποιητῶν πού ἀνάμεσα τοὺς ξεχώριζαν: οἱ Χένρικ Βίσανπου, Γιοχάνες Σέμπερ, Ἄρτουρ Ἄδσον καὶ Μαρία Οὔντερ.

Κοινὸ γνῶρισμα ὄλων αὐτῶν τῶν νέων, εἶναι μιὰ καινούργια ἀντίληψη γιὰ τὴν τέχνη—διαφορετικὴ ἀπ' ἐκείνη τῶν παλιῶν—ζύγωμα κοντύτερο στὴ ζωὴ, ἀναθεώρηση τῶν προτερῶν ἀξιών, νέο κύτταγμα τοῦ κόσμου τῶν πραγμάτων σὲ ἐνόητα.

Ἀντίθετα μὲ τὴν παλιὰ γενιά τῶν ποιητῶν, πού στὰ τραγούδια τοὺς κυριαρχοῦσε ἡ σκεπτικὴ διάθεση καὶ ὁ φιλοσοφημένος τόνος, οἱ «Σιουροῦ» ξαναφέρνουν στήν ποίηση τὸ λυρισμὸ καὶ τὸ αἶσθημα καὶ ζητοῦν νά ἐκφράσουν μὲ τὸ στίχο ὅλα τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, ἐνῶ συγχρόνως κηρύσσονται ἐναντίον σὲ κάθε κανόνα πού στενεύει τὴν ἔμπνευση καὶ περιορίζει τὴν ἐλευθερίαν τῆς μορφῆς.

Ἡ Μαρία Οὔντερ ἔγινε μὲ τὸν καιρὸ ἡ ψυχὴ αὐτῆς τῆς ὀργάνωσης καὶ ἡ ὑψηλότερη ἔκφρασή της. Ἐφερε τὸ ἰσοζύγιον στὶς ἀντίρροπες τάσεις καὶ εἰρηνοποίησε μμποροῦμε νά ποῦμε τὶς ἀντιμαχόμενες καταστάσεις πού γεννήθηκαν στὰ πρῶτα ἐπαναστατικά χρόνια. Ἐγεφύρωσε τὸ χάσμα πού ὑπῆρχε ἀνάμεσα στὸ νατουραλιστικὸ πραγματισμὸ.

Στὸ σοννέτο, σ' ἕνα εἶδος τόσο κλασσικό, φύσηξε μιὰ καινούργια πνοή, χάρισε φτερά, ὄχι σὰν ἐκεῖνα τῶν παλιῶν στεί-

* «Siuru»: μυθολογικὸ πουλί, στὴ γλώσσα τῶν Φινῶν, συγγενικὸ μὲ τὸ φοίνικα = σύμβολο τῆς νέας τέχνης.

ρων προσπαθειῶν, ἔδωσε νέα δύναμη, νέο ρυθμὸ, κίνηση καὶ μουσικότητα, παρά τὴν κάπως ἀτημέλητη μορφή του, πού φανέρωνε πῶς δὲν εἶχε δαμάσει πέρα ὡς πέρα τὸ γλωσσικὸ τῆς ὄργανο κι' οὔτε εἶχε ἀντλήσει ἀπ' ὅλες τὶς πηγὰς τῆς ποιητικῆς λαλιᾶς.

Ὅστος, κάθε νέα συλλογὴ της εἶναι κι' ἕνα βῆμα πρὸς τὴν κατὰκτηση τῶν ποιητικῶν μέσων καὶ τὴν τέλεια ἔκφραση. Μόλις τὰ κατάφερε νά ἐλευθερωθῆ ἀπ' τὴν ἐπιρροὴ τοῦ ρητορικοῦ ἐξπρεσιονισμοῦ, γράφει τὴ «Φωνὴ στὸν Ἴσκιον» (1927). Ἡ ποιητικὴ αὐτὴ συγκομιδὴ φανερώσει δυνατὴ φαντασία καὶ ἀδόλο μουσικὸ αἶσθημα. Στὴ γλώσσα νέα εὐρήματα, στὸ στίχο πλούσιες καὶ ἠχερὲς ρίμες σὲ ὄργανικὸ συνδυασμὸ μὲ τὴν οὐσία.

Ἡ προσωπικότητά της διαλάμπει σὲ κάθε λέξη, σὲ κάθε φράση, ὅταν μᾶς ζωντανεύει τὴ μιζέρια μιᾶς φτωχογειτονιάς, τὸ σοῦρουπο μιᾶς χλωμῆς φθινοπωρινῆς ἑσπέρας ἢ τὴν ἄφωνα σπαραχτικὴ ἀγωνία μιᾶς «λευκῆς νύχτας». Σ' ὀλόκληρη τὴ παγκόσμια ποίηση, λιγοστοὶ καὶ μετρημένοι εἶναι οἱ στίχοι πού ζωντανεύουν τόσο τὸ δράμα τοῦ «μοναχικοῦ ἀνθρώπου».

Διαβάστε τὸ «Βράδυ», ἕνα ἀπ' τὰ ἀντιπροσωπευτικώτερα κομμάτια της, καὶ θά δεῖτε πῶς δὲν ὑπάρχει νότα πιὸ συγκρατημένη μὰ καὶ πιὸ σπαραχτικὴ μὲς' στὴ γυναικεῖα ποίηση ὄλων τῶν ἐποχῶν;

«Βράδυ! Κλείνουν οἱ πόρτες, κλείνουν τὰ σπίτια, καὶ μέσα, κάτω ἀπ' τὸ ψυχικὸ τους φορτίον, ὅλοι τοῦ κόσμου οἱ βαρυόμοιροι. Ἡ μέρα τ' ἀψηλά της σήκωσε τὰ γιοφύρια—Τὰ παραπέτια φαίνονται νά χάνονται— Ἄνώφελο τὸ χέρι στὸ γόνι πάνω πέφτει σὰ γάντι—Μὲ τὰ ροῦχα κυλάει στὰ πόδια μας ἡ ραχοκοκκαλιά, τὸ κουράγιον μας!—Ὅλοι ἀνέλπιδοι κι' ἀσίγουροι μὲς' στὴ φωλιὰ μας, εἰσάστε δίχως ἄσυλο, ἀληθῆς.

«Ἦρθεν ἡ ὥρα νά λυτρωθοῦμε ἀπ' τὴ μέρα, ἀπ' τὸ λευκὸ βράχον τῶν ἐγκοσμίων— Τ' ὄνομά μας λύθηκε ἀπὸ πάνω μας ὅμοια μὲ ζωνάρι πού σφίγγει— Ὡς πού νᾶρθῃ ὁ ὕπνος νά νικῆσῃ αὐτὴ τὴν ἀνόματη ζωὴ— Ὡς οἱ ἱτιὲς ξύνουν τὴ λαμαρίνα τὴ σκουριασμένη ἀπ' τὰ φύλλα τὰ χινοπωριάτικα— Καὶ νά, πού ἡ νυχτιὰ μεγαλώνει ὅσο ἐσὺ μικραίνεις— Ὁρθὸς εἶσαι, στεκάμενος, γυμνὸς μὲς' στὸ ἀπόλυτον— Τίποτε ἐκτός ἀπ' τὸ ἄπειρον καὶ μιὰ στάλα καρδιά— Μοναδικὴ φλόγα καὶ χαραυ-

γή μέσ' στή σκοτεινιά— Στήν ψυχή λαβωματιά, παλιά πληγή,
τὸ μάτι τῆς ἀνοίγει τὸ κόκκινο— Ἔχεις τὴν αἴσθησι πὼς εἶσαι
ἀπ' τῆ ζωῆ μακρῶν, κι' ἀπ' τὸν ἑαυτὸ σου».

Αἴσθημα, ἑσωτερικὴ παρατήρηση, πλούσιο, διακοσμητικὸ
στοιχεῖο καὶ πάνω ἀπ' ὅλα, ἕνας τόνος ἀνθρώπινος, πὺ μᾶς
θυμίζει τὴν τραγικὴ νότα μιᾶς ἄλλης γυναίκα, τῆς Ἄνας
ντὲ Νοάιγ.

Πολλὰ ἀπ' τὰ θέματά τῆς, πῆραν θέσι μέσ' στὴν παρά-
δοσι κι' ἐπολιτογραφήθησαν στὴ νεώτερη ποίησι.

Ἄναφέρω τὸ θέμα, γιατί πάνω σ' αὐτὸ δείχεται μιὰ με-
ταπλαστικὴ ἰκανότητι καὶ ὑπέροχη, κατὰ ἕναν τρόπο πὺ θυ-
μίζει τοὺς τελευταίους γερμανικοὺς ρομαντικοὺς καὶ ἰδιαίτε-
ρα, τὸν τραγουδιστὴ τῆς «Βορειοθάλασσας».

Ἐνα χρόνο ὑστερώτερα, τυπώνει μιὰν ἄλλη συλλογὴ πὺ
τὴν τιλοφορεῖ «Ἡ χαρούμενη μέρα». Τὸ βιβλίο τοῦτο τῶν
λυρικῶν τραγουδιῶν, εἶναι κατώτερο ἀπ' τὸ πρῶτο, μὰ δει-
χνει ὄριμο καὶ δυναμωμένο πιά ταλέντο καὶ κρίθηκε σὰν πραγ-
ματικὸς ἄθλος. Ἐχει ὅλα τὰ προηγούμενα χαρίσματα: εἰλι-
κρίνεια, γυναικεία τρυφεράδα, γοργορρυθμία, ἀφθαστὴ δύνα-
μη ὑποβολῆς εἰκόνων καὶ ὅ,τι ἄλλο χαρακτηρίζει τὴν ποίησὴ
τῆς. Ὅλα ὅμως τοῦτα, τᾶχουμε ἐδῶ κοσκινισμένα, «purifiés»
καὶ μαστορικὰ τεκτονισμένα. Ἐνα λαμπρὸ ἀμάλαγμα ἀπὸ
ρεαλισμὸ, δράμα, σκέψη καὶ ποίησι.

Στὰ 1929 δημοσιεύει μιὰ σειρά μπαλάντες μὲ τὸν τίτλο
«Τὸ σβύσιμο τῆς χαρᾶς». Ἡ συλλογὴ αὐτὴ περιέχει δώδεκα
ἀφηγηματικὰ ποιήματα, γραμμένα στὸ μοτίβο τοῦ ἑσθονικοῦ
τραγουδιοῦ. Τὸ βιβλίο αὐτό, χαρίζει στὴ Μαρία Οὔντερ, τὴν
πρώτη θέσι μέσα στὴ δημοτικὴ ποίησι τῶν Βαλτικῶν χωρῶν.

Πρωτίτερα κάποιος ἄλλος ποιητῆς, ὁ Βίλλεμ Ριντάλα,
προσπάθησε νὰ μαζέψη καὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ πλούσιο ὕλι-
κὸ τῶν λαϊκῶν θρύλων τῆς Ἑσθονίας, μὲ σκοπὸ νὰ ζωντανέ-
ψῃ τίς περασμένες ἡρωϊκὲς ἐποχές, μὰ ἡ προσπάθειά του στά-
θηκε πολὺ κατώτερη ἀπ' τὸ ἀποτέλεσμα πὺ ζητοῦσε.

Ἀντιθετὰ, ἡ Μαρία Οὔντερ, ἔδωσε ὅ,τι ἔπρεπε. Ἐδημιούρ-
γησε μιὰν ὀλόκληρη ἔθνικὴ ἐποποιία, ἕνα περιλαμπρο μνημεῖο
στὴν ἱστορία τῆς βόρειας λογοτεχνίας.

Ὁ τελευταῖος τόμος τῆς, πὺ τιλοφορεῖται «Στὸ ὕπαι-
θρο», ἐκφράζει ὅλη τὴ γυναικεία αἰσθαντικότητι τῆς ποιήτριας
καὶ τὴν ἰκανότητά τῆς νὰ ξεπερνᾷ τὸν ἑαυτὸ τῆς.

Τὸ ὄφος, θυμίζει καταπληκτικὰ τὴν Ἀγγλικὴ ἀναγέννησι.
Ἐκτὸς ἀπ' τὰ παραπάνω, ἔγραψε καὶ τὰ ἐξῆς:

«Πρόρωη Ἄνθησι» (1918), «Αἱματόβαφος» (1920), «Ἡ κλη-
ρονομιά» (1923) καὶ μεταφράσεις ἀπ' τὸ Μαίτερλινκ καὶ τοὺς
νέους γερμανοὺς ποιητῆς.

Ἡ δυνατὴ καὶ καρποφόρα φαντασία τῆς, ἡ πηγαία ἔμ-
πνευσι, ὁ αὐθορμητισμὸς καὶ τὸ αἴσθημα τῆς μορφικῆς πλη-
ρότητας, κάνουν τὰ βιβλία τῆς μνημειώδη γεγονότα τῆς Ἑσθο-
νικῆς Λογοτεχνίας.

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΗΣ

“Όπως έγραψα και άλλοι «ονομάζω ήδονή, την άκέραια ζωή του ανθρώπου». Έννοησα, κ' έννοώ, τόν άνθρωπο—άτομο. Με άφειηρία μιιά τέτοια έννοια της ήδονής, έννοώ «ήδονισμό» τήν προσήλωση στην ήδονή, τήν ένατένιση της ήδονής σάν μόνη πιθανή πηγή αλήθειας: έννοώ επίσης, τή γνώση της ήδονής, γιατί φυσικά, καμμιά πίστη, έστω και ύποτυπώδη, δε στρέφεται πρós τήν ήδονή, πρós τόν άνθρωπο-άτομο, πού διαρπακείται τέτοιος. Για τó φιλόσοφο οί συνέπειες του ήδονισμού έξυπακούονται: άν και στην προσήκουσα εύκαιρία μήτε θά χάσει τήν προσοχή, μήτε θά δειλιάσει νά τίς αναφέρει.

Ειπώθηκε συχνά, πώς γενικός χαρακτήρας του περασμένου αιώνα, είναι ó ατομισμός, ó υπερτροφικός ατομισμός. Άλλά τούτη είναι μιιά διαπίστωση έξωτερική, μιιά περιγραφή ένός ανθρώπου και μιās κοινωνίας πού δε συνεπάγεται καμμιά εύθύνη άγνάντια στην αλήθεια μήτε στον κρινόμενο μήτε στον κριτή. Τί σημαίνει ατομισμός, υπερτροφικός ατομισμός, σχετικά με μιάν αλήθεια πού οφείλουμε νά κατακτήσουμε; Τίποτε ή σχεδόν τίποτε: πάντως δε δηλώνει μήτε μιιά πίστη μήτε μιάν άμαρτία του ανθρώπου, δεν αναφέρεται σάν όριστική λέξη και όριστικό νόημα σ' εκείνο τόν άνθρωπο πού σήμερα, και πάντοτε, δημιουργεί τόν πραγματικό πολιτισμό.

“Ο όρος «άτομισμός», κατά τή γνώμη μου, χρήσιμα μπορεί ν' αντικατασταθεί με τόν όρον «ήδονισμός» με τó περιεχόμενο εκείνο πού διατύπωση παραπάνω.

“Η γνώση δεν άρκει για νά φτάσουμε στο δίπλανό μας, ακόα λιγώτερο σε όλους τους ανθρώπους. “Η θνητή ζωική πείρα του καθένα μας, δεν έπαρκει για νά γεννήσει μιιά τέτοια

γνώση. “Η αγάπη πρós τó δίπλανό, πού μας έμαθε ó Χριστός, βρίσκεται κιόλας πιό σιμά στην αλήθεια άπ' όποια δυνατή γνώση, γιατί σπάει τά δεσμά του ανθρώπου-άτόμου, φανερώνει μιιά βίωση πού δεν είναι πιιά εκείνη του άτόμου, πού μονάχα συγκεχυμένα έρωτεύεται και συγκεχυμένα πεθαίνει. “Άλλο ζήτημα τώρα άν ή αγάπη πρós τó δίπλανό μας δεν είναι ακόμα ή πίστη σε όλους τους ανθρώπους: πάντως ή αγάπη πρós τó δίπλανό μας, όταν τή σχετίσουμε, τή συγκρίνουμε με τή γνώση, είναι κιόλας πίστη (έστω μη άκέραια) στον άνθρωπο, και όχι άδυναμία, όπως τήν έβλεπε ó Νίτσε πού βιαζότανε πολύ νά υποστηρίξει τά ένστιχτα του ύγιους ανθρώπου: και τούτο, γιατί κι ó ίδιος ó Νίτσε δεν πίστεψε άρκετά στον άνθρωπο και σε όλους τους ανθρώπους, και μάλλον κ' εκείνος, με όξυδέρκεια απάραμιλλη σχεδόν μοναδική στον αιώνα, ένώνριζε μονάχα τόν άνθρωπο-άτομο.

“Ο μόνος στερεός δεσμός μας είναι κείνος με όλους τους ανθρώπους. Στον κάθε άνθρωπο, πού δε ζει μονάχα αλλά και ύπάρχει, έπαναλαμβάνεται, ανανεώνεται ή ιστορία όλων των ανθρώπων. “Άλλά «όλοι οι άνθρωποι» είναι ιδανικό άνέφικτο σήμερα: έννοώ ένα ιδανικό πού δε μπορεί νά πληρώσει σήμερα τó βίο του πιό ύγιους, του πιό μεγαλοφυούς ή ήρωικού ανθρώπου: ή βαθμίδα του παγκόσμιου πολιτισμού είναι ακόμα πολύ χαμηλή. Και γιατί χρειάζεται προπάντων στο βίο του ó κάθε άνθρωπος νά πραγματοποιήσει τó ιδανικό, νά δώσει μορφή στον έμφυτο ένθουσιασμό, νά ντύσει σώμα τήν πίστη και τή χαρίσει, γι' αυτό, έχοντας πάντα στο νού του, πώς μόνος στερεός δεσμός είναι κείνος με όλους τους ανθρώπους, οφείλει νά ξεκινήσει ó καθένας άπό τή δική του ζωική πείρα σε γνώση, και άπό τους ανθρώπους πού βλέπει, πού επικοινωνεί μαζί τους και μιλάει τήν ίδια γλώσσα μ' αυτούς, και μ' αυτούς τó πιό άπομακρυσμένο παρελθόν—όρατοί συνάνθρωποι του—τόν έξοικιώνει άρρηκτα, σάν ένα πρόσωπο πού είναι για τήν ψυχή του τó πρόσωπο της ανθρωπότητας, οφείλει λέμε, νά ξεκινήσει άπό δώ ó καθένας, σάν άπό μιιά πραγματοποιήσιμη πίστη, σάν άπό ένα ιδανικό με κόκκαλα, νεύρα και αίμα. “Όμως ó δεσμός ó πιό στερεός, εκείνος πού θά επικυρώνει τόν πολιτισμό των πρά-

ξων και τῶν ἔργων, θά παραμείνει ὁ ἀνεφάρμοστος δεσμὸς, ἐκεῖνος μὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους. Γιατί μπροστά στὴν πίστη, στὸν Ἄνθρωπο, ρευστές προσωρινές, εἶναι ὄλες οἱ ἀξίες, ἀκόμα καὶ οἱ πιὸ ἀψηλές, ἀκόμα κ' ἐκεῖνες ποὺ ἀπαιτήσανε τίς πιὸ μεγάλες—καὶ μολαταῦτα δίκαιες—θυσίες.

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ δημιουργεῖ πολιτισμὸ, ἄνθρωπος σὰν ἔννοια ἀθανασίας, εἶναι μονάχα ὅποιος πραγματοποιεῖ τὴ θέλησή του ὕστερα ποὺ ἔννωσε τὸ δεσμὸ του μὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ δεσμὸς μὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, εἶναι τὸ δίκαιον ἔδαφος ὅπου πατᾶ ὁ ἀληθινὸς δημιουργός. Γιατί μονάχα ὁ Ἄνθρωπος, σὰ σύμβολον ὄλων τῶν ἀνθρώπων, ὄλων τῶν καιρῶν, εἶναι ἡ ἀκραία αἰωνιότητα, ποὺ πιὸ πέρα ἀπ' αὐτὴ τίποτε τὸ ὑπάρχον δὲ μπορεῖ νὰ τοποθετήσῃ ὁ δικὸς μας νοῦς ὁ δικὸς μας πόθος πρὸς ἀκεραιότητα.

Ἡ βίωση τοῦ δημιουργοῦ τείνει πάντα περισσότερο νὰ γίνῃ μιὰ ἀγωνία, ἕνας ἀγῶνας γύρω ἀπὸ τὴ λαχτάρα τοῦ δεσμοῦ μὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους—ἀγωνία στὸ δημιουργὸ τῶν ἐποχῶν παρακμῆς, ἀγῶνας στοὺς αἰσιόδοξους σφριγηλοὺς δημιουργοὺς ποὺ δηλώνουν ἀντάξιες μ' αὐτοὺς ἐποχές. Ἡ πρόοδος τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ καθιστᾶ πιὸ σαφές τὸ χρέος τους στοὺς δημιουργούς, πιὸ ἀμεσο, πιὸ ἀναπόφευκτο, πιὸ συνειδητὸ τὸν ἀγῶνα τους γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ δεσμοῦ μὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὄλοένα τοὺς ὠθεῖ στὸ τέρμα ἐκεῖνο, ὅπου θ' ἀποκαλύψουν μὲ κάθε ἀνθρώπινη δυνατὴ βεβαιότητα, πὼς δὲν ὕφισταται ἄλλο χρέος ἀπὸ τοῦτο!

Ἴσως ὁ δεσμὸς μὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, θά καταργήσῃ τὸ θάνατο! Ὁ φιλόσοφος δὲν πρέπει νὰ ξεκινήσῃ ἀπὸ τὸν ὑποτιθέμενο ἀπαραβίαστο νόμο τοῦ θανάτου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια τοῦ Ἀνθρώπου. Ἴσαμε σήμερα ὁ θάνατος φάνηκε σὰ μιὰ ἀντίφαση μέσα στὸν κάθε ἄνθρωπο· ἄς σημειωθεῖ, μιὰ ἀντίφαση μέσα στὸν ἄνθρωπο-ἄτομο, γιατί ἡ ἀλήθεια τοῦ Ἀνθρώπου δὲν ὑποφέρει ἀντίφαση, εἶναι ἀλήθεια ἀπόλυτη. Ὁ ἄνθρωπος,

ὀφείλει νὰ ζητήσῃ τὸ δεσμὸ μὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους· νὰ σὲ τούτῃ τὴν κορυφὴ παῦει νὰ ἰσχύει ὁ θάνατος. ἂν ὁ ἴδιος θάνατος δείχνεται τότε μοῖρα μονάχα τοῦ ἀνθρώπου-ἄτομου καὶ τιμωρία, δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐνδιαφέρει. Γιατί, ἂν μᾶς ἐνδιαφέρει, ἴσως κολακευτεῖ μιὰ πιθανότατη ματαιοδοξία μας· τὸ μόνο συγκεκριμένο ὅπου μπορεῖ καὶ ὀφείλει νὰ στραφεῖ ὁ νοῦς τοῦ δημιουργοῦ, εἶναι ὁ δεσμὸς μὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους· τὰ ἄλλα, κὶ ἂν δὲν εἶναι ἀπατηλοὶ ὀραματισμοί, θά εἶναι ἀπλές συνέπειες τῆς μᾶς ἀλήθειας.

Ἡ πίστη στὴν ὑπαρξῆ, δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι ἄμεση· ἄμεση εἶναι ἡ πίστη τοῦ κάθε ἀνθρώπου στὴ δική του ζωὴ· ἄμεση γένηκε ἡ ἔννοια τῆς ἰδέας. Χωρὶς τὴν ἔννοια τῆς ἰδέας (ποὺ σὲ τὸσους μεγάλους φιλοσόφους εἶναι πίστη), ἀδύνατο νὰ φτάσουμε (τοῦλάχιστον ἐμεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι, οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἀνατραφήκαμε μὲ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλοσοφία) στὴν ἔμμεση πίστη στὴν ὑπαρξῆ. Θέλω νὰ πῶ, πὼς δὲ μποροῦμε ν' ἀπαρνηθοῦμε τὴν ἰδέα σὰ μέθοδο. Θ' ἀγκαλιάσουμε τὴν πίστη στὴν ὑπαρξῆ, ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ ταυτιστεῖ μὲ καμμιά ἰδέα, γιατί εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Ἄνθρωπος· ἀλλὰ τὴ μεγάλη ἰδεοκρατικὴ παράδοση θά χρειαστεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ τὴ μελετήσῃ, γιὰ ν' ἀφομοιώσῃ ἕνα τρόπο σκέψης, ποὺ εἶναι καὶ ἡ μοῖρα, ἡ αἰσιόδοξη μοῖρα μᾶς ὀλάκερης φυλῆς· καὶ νὰ γνωρίσῃ τὸ μόνο μαθηματικὸ δρόμο πρὸς τὴν πίστη, στὴν ὑπαρξῆ, ποὺ ἡ Εὐρώπη (ἡ ἀρχαία μας Ἑλλάδα), χαρίζει στὸν ἄνθρωπο.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗΣ

ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

(Συνέχεια από τὸ προηγούμενο)

“Όταν ἡ ἐπίδειξη τέλειωσε, ἀποφάσισα νὰ φανῶ ἀμερόληπτος στὸ maestro Selvaggi.

— Σὰς συγχαίρω, mio caro. Σὰς συγχαίρω εὐλικρινά. Δὲν μοιάζετε τοὺς ξιππασμένους νέους τῆς ἐποχῆς μας...

— Ὁ κύριος;...

— Πέτρος τάδε.

— Χαίρω πολὺ.

— (Μειδίαμα). Τὸ τελευταῖο κομμάτι, ἦταν νομίζω σύνθεσὴ σας;

— Ναι, πάνω σ’ ἓνα τραγούδι τοῦ Pescarelli. Γνωρίζετε τὸν ποιητὴ Pescarelli;

— Ὁχι... δὲν ἔτυχε.

— Εἶναι ἀπὸ τοὺς νέους... Ἄπὸ τοὺς νέους τῆς ἐποχῆς μας.

Ὁ γιὸς τῆς οἰκοδέσποινας, προσπάθησε νὰ μοῦ θυμίσει εὐγενικά τοὺς στίχους:

— «Bianchissima la mano di veluto...». Ξέρετε.

— Ὁχι δὲν ξέρω.

— Ὁ Ἑρρῖκος εἶπε πὼς ἀσχολεῖστε μὲ τὴ λογοτεχνία μας.

— Πότε, πότε ἐρασιτεχνικά ὅμως.

— Ἐρασιτεχνικά ἀσφαλῶς—βεβαίως ὁ Selvaggi.

Πάντα ὑπάρχει μιὰ ἐπιφύλαξη, μιὰ διάθεση ἐχθρική στὸν ἄνθρωπο πού σὲ πρωτογνωρίζει. Μῆτε καιρὸ ἔχεις γιὰ συζήτηση, μῆτε καὶ θέλεις νὰ χαθεῖς σὲ λεπτομέρειες.

— Ὅπως καὶ νὰ ναι—εἶπα κινώντας τὸ κεφάλι—ἔχετε πράγματα πολὺ ἐνδιαφέροντα.—Καμμιά ἀμφιβολία, πὼς ὁ γιὸς τῆς οἰκοδέσποινας ἦταν ἀνείπωτα ἐπιπόλαιος κι ἀνάξιος νὰ μὲ ἀπασχολήσει. Σὰν βγήκαμε ὅλοι στὸ δρόμο, συντρόφεψε αὐτὸς γιὰ ἓνα διάστημα δυὸ νέες. Μὰς εἶπε νὰ τὸν περιμένουμε, ἐγὼ

κι ὁ Ἑρρῖκος, στὴ στάση τοῦ τράμ. Στὴν πλατεῖα τοῦ Duomo βρεθήκαμε μπλεγμένοι σὲ ἀστεία συζήτηση.

— Κι ἐγὼ λέω—ὑποστήριξε ὁ νεαρὸς—πὼς ὁ Selvaggi, δὲν μπορεῖ νὰ ναι ἀπὸ τοὺς δικούς σας. Μῆτε ἐγὼ, μῆτε κανένας ἀπὸ τοὺς στεκόμεθα παράμερα...

— Ποῦ διάβολο στέκεστε;

— Ξέχωρα, ἄλλοῦ. Τὸ πολὺ-πολὺ σὰς ὀδηγοῦμε. Σὰς δεῖχνουμε τὴν κατεύθυνση, σὰς ψιθυρίζουμε τὴν ἔννοια τῆς ἀλήθειας.

— Ἄνοησίες. Θὰ κατεβῆτε στὴ γραμμὴ ὅλοι. Δὲν εἶστε ἀφηρημένες ὀντότητες. Θὰ σταθῆτε στοὺς δρόμους πλαί μας. Θὰ νιώσετε πὼς δὲν ὑπάρχει τίποτε γερὸ κι ἀξιο ἔξω ἀπὸ τὴν πραγματικότητα πού θὰ δημιουργήσουμε ἐμεῖς.

— Βγαίνεις ἀπὸ τὸ θέμα. Θαυμάσια ἢ δικιά σας, θαυμάσια κ’ ἢ δικιά μας πραγματικότητα...

— Θὰ σὰς πατήσουμε στὸ λαιμὸ καὶ θὰ σὰς σπρώξουμε πρῶτους στὴ φωτιά.

Ὁ Ἑρρῖκος ἦταν ἄνθρωπος πού ἤξερε νὰ ἐνθουσιάζεται. Εἶχε ἀλλωστε κάθε δικαίωμα νὰ ναι βίαιος καὶ σκληρὸς στὶς ἐκφράσεις του. Μ’ ἄρεσε νὰ τὸν ἀκούω. Ἐδειχνε μιὰ βαθειὰ πίστη, ὑπῆρχε μέσα του κάτι θετικό. Ἦταν ἡ ἐποχὴ πού οἱ ἀμφιβολίες μπορούσαν νὰ ὀδηγήσουν σ’ ἀτέλειωτες συζητήσεις, ἄκαρπες συνάμα καὶ νοσηρές. Ὅσοι φρονούσαν πὼς ὤφειλαν νὰ μείνουν ἔξω ἀπὸ τὴ διαμάχη κι ὅσοι δὲν εἶχαν τὴ δύναμη νὰ πειθαρχήσουν τὴ σκέψη τους, ἦσαν ἀνεπανόρθωτα καταδικασμένοι. Στὴ σύγκρουση πού ἀπειλοῦσε ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή νὰ κυριέψει ὅλη τὴ χώρα, θὰ συνθλίβονταν σπρωγμένοι, ποδοπατημένοι κι ἀπὸ τὶς δυὸ μεριές. Ἡ ἀναρχία βούιζε παντοῦ. Σύννεφα μαύρα καὶ καπνοὶ στοὺς οὐρανοὺς καὶ τοὺς δρόμους. Ἐνας συρφετὸς ἀόρατος ἀπειλοῦσε καταγιγίδα καὶ καταστροφές. Ἐπρεπε νὰ βρεθοῦν ἐκεῖνοι πού θ’ ἀντιστέκονταν ἐκεῖνοι πού θὰ ἔχαν τὸ θάρρος νὰ «πιστέψουν». Τέτοιες στιγμὲς τίποτε δὲν ἔχει δικαίωση, τίποτε δὲ φανερόνεται συγκεκριμένο. Πρέπει ἐν τούτοις νὰ διαλέξεις. Κάποιο ἐνστικτο ἢ κάποια ἐνδόμυχη συγκίνηση σὲ ὀδηγεῖ. Δὲ χρειάζεται λογική. Καὶ βέβαια ὁ Ἑρρῖκος ἦταν ὁ ὀλιγώτερο κατάλληλος γιὰ λογική.

Περπατώντας πάνω κάτω στὴ Γαλλερία, μὰς εἶπε πὼς σὲ λίγες μέρες, θὰ σήμαινε ἡ ὥρα. Ὁ κίνδυνος μεγάλωνε.

— Κι άλλοιμονο σ' δποιον διστάζει.

Ὁ γιός τῆς κυρίας μέ τὸ Stendhal, ἦταν ἀπ τούς ἀνθρώπους πού θά δίσταζαν.

— Πέρνομε τίποτε; — ρώτησε σταματώντας μπρός στό μπάρ τοῦ Biffi.

— Προσφέρεis;

— Προσφέρω.

Καθήσαμε στά ψηλά σκαμνιά.

— Δικαίωμά σας νά φτιάξετε τὸν κόσμο ὅπως ἐσεῖς νομίζετε— παραπονέθηκε. — Ἐμᾶς τούς ἄλλους τί μᾶς ἀνακατεύετε;

— Ἐσεῖς μήτε μάτια νά δεῖτε, ἔχετε. Πάτησες πόδι στίς συνοικίες; Ξέρεis τί γίνεται στά ἐργοστάσια;

— Ὅτι θέλει ἄς γίνεται. Φυσικός νόμος τῆς ἐξέλιξης. Θά γυρίσουν μερικές σελίδες, δέκα, εἴκοσι, τριάντα, λίγο βία καὶ λίγο πρόστυχα. Ἐπειτα θά διαβάσουμε σάν πρῶτα, τὸ ἴδιο πάντα κείμενο...

— Ἄ, ναί! Τὸ κείμενο. Θά τὸ διαβάσεις μ' ἕνα μαχαίρι μπηγμένο κατάστηθα.

— Ἄδιάφορο. Ἄλλά δέν θά φτάσουμε ὡς ἐκεῖ.

— Δέ θά φτάσουμε ἀσφαλῶς.

Αἰσθανόμεον τῆ μηδαμνότητα τοῦ νεαροῦ μέ τὴν πολυτίμη καρφίτσα στό λαιμοδέτη.

— Ἐσεῖς δέν πήγατε στόν πόλεμο— παρατήρησα κάποια στιγμή.— Δέν ἔχετε συναίσθηση...

— Ἀλήθεια; — χαμογέλασε εἰρωνικά— Ὑποστηρίζετε τὸ φίλο σας...

— Δέν ἔχει ἀνάγκη. Νομίζω πῶς σᾶς δείχνει τίμια πῶς πρέπει νά βλέπετε.

— Καταλαβαίνω: ἐρμηνεύετε. Αὐτὸ συμβαίνει σ' ὅλους τούς ξένους. Ἡ ἔχουν ἀνάγκη διερμηνέα, ἢ κάνουν τὸ διερμηνέα.

— Εἶπατε;

— Τίποτε... Ἄλλωστε δέν πρέπει νά θυμώνετε. Μῆτε σᾶς ἐνδιαφέρουν στό βάθος ὄλ' αὐτά. Ξέρω πῶς θά φύγετε.

Σωπῆσαμε ὡς πού ν' ἀλλάξει τὰ ποτήρια μας ὁ ἄνθρωπος τοῦ μπάρ.

— Μὴν τὸν ἀδικεῖς—εἶπε ἔπειτα ὁ Ἐρρίκος στό νεαρό— Δέν εἶνε σάν τὸ Στεπνόφσκι.

Τ' ὄνομα τοῦ πολωνοῦ εἶχε ἀποκτήσει μιὰ παράξενη ἐννοια. Ἐδινε τὴν ἐντύπωση τοῦ ἐπικίνδунου, τοῦ σατανικοῦ καὶ σκοτεινοῦ. Τὸν εἶχαμε χάσει ἀπὸ μέρες.

— Σάν τὸ Στεπνόφσκι—διαμαρτυρήθηκε ὁ νεαρός.— Κάθε ἄλλο. Ἐμαθα πῶς συχνάζει στόν Κ... Παίζει...

Ἡ συνομιλία εἶχε πάρει ἐνοχλητικὴ στροφή.

— Ἐδῶ θά μείνουμε;— ρώτησα.

— Ἄσχημα εἶμαστε; Δέν πίνετε ἄλλο;

— Ὅχι. Εἶνε ὥρα γιὰ τὴν πανσιὸν.

— Νωρίς νομίζω. Ἐκτός ἂν ἔχετε...(κοίταξε τὸ ρολοῖ του).

Ἐχω κι ἐγὼ ἕνα rendez-vous. Θά ξέχναγα— ἔκλεισε πονηρὰ τὸ μάτι κι ἔσκυψε πρὸς τὸν Ἐρρίκο.

— Ποιᾶ;...— ρώτησε ἐκεῖνος.

— ...— Ψιθύρισε ὁ νέος καὶ στράφηκε ἀμέσως σέ μένα. — Τὴν εἶδατε σπιτί μας. Μιὰ μικρὴ, καστανή, μέ μεγάλα μάτια. Τὴ γνωρίζετε...

— Ὅριστε; Δέ θυμᾶμαι.

— Ἡ δεσποινίδα Μ... Ἄδελφὴ συναδέλφου σας νομίζω.

— Μιὰ πού ἀρέσει καὶ σένα—συμπλήρωσε ὁ Ἐρρίκος.—

Ἡ Rosa Maria.

Τῖς τελευταῖες ἡμέρες πού ἔμεινα στὴν πανσιὸν τοῦ Παστονέζι, ὄλη ἡ συντροφιά ἐκεῖ θαρρεῖς εἶχε ἀλλάξει. Ὁ ἄνθρωπος μέ τὰ κόκκινα μουστάκια ἦταν τὸ πιὸ ἀξιοπρόσεκτο πρόσωπο. Κυριαρχοῦσε δίχως κανένα ἐμπόδιο. Οἱ συζητήσεις πήγαζαν ἀπ αὐτὸν ὡσάν τὰ θέματα νά ὤφειλαν νά ἔχουν τὴν ἔγκρισή του. Οἱ ἄλλοι φαίνονταν πιὸ ξεθωριασμένοι, σχεδὸν ἀνύπαρκοι. Ὁ ἀκροβάτης ξέχναγε νά ζητήσει ψωμί, κι ὄσες ἀκόμη φορὲς δέν ἔβαζε ἡ κυρία Καικιλία στὴ θέση του τὴ μικροσκοπικὴ μερίδα πού εἶχε συνήθεια νά τοῦ δίνει. Ὁ κύριος Ἄντωνιο ξεδιάλυσε—λέγανε—διαφορὲς μέ τὴν ἀστυνομία. Ὁ χοντρός μέ τὸ σκάκι δέν ἐρχότανε καθόλου. Ὁ κύριος Rotondi συζητοῦσε πότε-πότε χαμηλόφωνα μέ τούς δυὸ-τρεις μικροῦ-παλλήλους πού κανέναν ὡς τώρα δέν εἶχανε ἀπασχολήσει. Μᾶς βεβαίῳνε πῶς θά γινότανε ὑπάλληλος κι αὐτός. Ὅριστικά. Θά ἔμπαινε σέ Τράπεζα. Μῆτε ἡ Suzanne ἐρχόταν: εἶχε καταρακυλῆσει πολύ.

— Άλλοίμονο αν μας κουβαληθούν όλες εδώ—υποστήριζε ή κυρία Καικιλία.

— Δεν μπορούμε να τη δεχθούμε στο κοινό τραπέζι— συμπλήρωνε ο Παστονέζι.— "Αν όμως θέλετε έσείς— δικαιολογούν— παίρνετε το σαλονάκι. Θα τρώτε εκεί μαζί.

Το *separé*, του Παστονέζι!...

Στό γραφείο όπου εργαζόμουν δέχτηκαν την παραίτησή μου δίχως έκπληξη.

— Έχετε εξασφαλίσει θέση στην πατρίδα σας;

— Μάλιστα.

Μου 'δουσαν λιγώτερα απ' όσα υπολόγιζα. Άρκετά έντονοι, για να τακτοποιήσω τις υποθέσεις μου. Τόσα στον Παστονέζι: τόσα στ' άλλα χρέη. Μπορούσα μ' όσα μένανε να πάω και στο Τορίνο. Η ιδέα ήρθε έτσι, ξαφνικά. Θα 'παιρνα απ' εκεί τη *Flammette*: θα περνούσαμε μερικές ημέρες πάλι εδώ: μερικές σπάταλες ημέρες. Θα φαινόμουν. Θα 'κανα έντύπωση. Ήταν η αίσθηση της δύναμης που μου 'χε λείψει ως τότε. Κινήσεις αξιόπρεπες: μειδίαμα στις άκρες των χειλιών· εμφάνιση έκζητημένη. "Ενοιωθα τη λεπτή ικανοποίηση που παρέχουν οι ελάχιστες λεπτομέρειες: ή καρφίτσα στο λαιμοδέτη, τὰ κομψότατα υποδήματα, τὰ χρωματιστά πουκάμισα, τὰ φανταχτερά, σύμφωνα με τὸ συρμό, υφάσματα. Προτού αποφασίσω προσκάλεσα σὲ δείπνο τὸ *Belvaggi*, τὸν ἀχώριστό μου τώρα Έρρίκο και τὸ νεαρό φίλο του. Εἴμαστε ὅλοι γιομάτοι ζωή· κ' ἡ ζωὴ ἦταν ὁμορφή.

Ἡ εὐθυμία μας ἐκεῖνο τὸ βράδυ, ἄγγιξε τὸν παροξυσμό. Ἀποφασίσαμε νὰ βροῦμε τὴ *Suzanne*. Ξέραμε πὸυ συχνάζε. Θὰ 'τὺν ἐξαιρετικά διασκεδαστικό νὰ τὴν πέρναμε οἱ τέσσερες στὸ ἀπόμερο δωμάτιο τοῦ Έρρίκου...

Ἡ *Suzanne* ἐγέλαγε. Γυμνώθηκε γιὰ νὰ μὰς δείξει τὴν πρόοδό της στὸ χορό. Ἄλλὰ ἦταν ἡ καημένη ἀδέξια κι ἀργή. Εἶχε στὸ πρόσωπό της τὴ νωθρὴ ὑπομονετικὴ ἔκφραση τοῦ ζώου. Καὶ τὸ γυμνὸ της σῶμα ἔμενε δίχως ἀνατριχίασμα, δίχως νευρώδικους σπασμούς: Ἀκίνητη καὶ ψεύτικη, μὴτε καν ἀπαντοῦσε στὰ πειράγματα ἢ σάρκα της. Σὰν κουράστηκε, κάθησε σὲ μιὰ κώχη ἥσυχια νὰ κλάψει. Δίχως λυγμούς και δίχως παράπονο. Ήταν τὰ μάτια της κατάπληκτα και τὰ δάκρυα σέρνανε στὸ πρόσωπό της τις μπογιές. Εἶπαμε νὰ τὴν κατεβάσουμε, κα-

θῶς βρισκότανε, στὸ δρόμο. Θα τὴν βάζαμε νὰ τρέξει στὸ πλακόστρωτο. "Ακουγε σιωπηλά. Ὡς τόσο τὴν ἀφήσαμε γιὰ ν' ἀσχοληθοῦμε με τὸ νεαρό φίλο τοῦ Έρρίκου, πὸυ ξαφνικά εἶχε πέσει κατὰ γῆς ἀναίσθητος πάλι, ἀπ' τὸ πιότη... Τί εἶδους σχέσεις μπορούσε νὰ 'χει ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος με τὴ δεσποινίδα *M.*, μὸυ ἦταν ἀνεξήγητο. Δὲν τοῦ 'λειπαν βέβαια τὰ χαρίσματα. Τὸν χαρακτήριζε αἴφνης μιὰ λεπτότατη εὐαισθησία και μιὰ ἀντίληψη τοῦ «αἰσθητικοῦ», κάθε ἄλλο παρὰ ἐπιπόλαιη. Ἡ εἰλικρίνεια σ' αὐτὰ τὰ ζητήματα ἀφοπλίζει. Μπορεῖ νὰ 'χει τις ἀντιρρήσεις και τις προτιμήσεις σου. Δὲν εἶναι ὁμως εὐκολο νὰ ὀχυρώνεσαι κάθε φορὰ στὴν περιφρόνηση και τὸ σαρκασμό σου. Γιὰ τὴ μουσική, δὲ χωροῦσε καν συζήτηση. Εἶχε μιὰ μόρφωση εὐρύτερη και τὸ ἀπλό αἰσθητήριό μου δὲν ἀρκοῦσε νὰ τροφοδοτήσει μιὰ ἀξια κριτική. Στις ἄλλες τέχνες, εἶχα βέβαια τρόπο νὰ τὸν φέρνω σ' ἀδιέξοδο, ἀλλὰ ἐνοιωθα συνάμα πὸς ἔπρεπε νὰ προσαρμόζομαι συχνὰ στις περιστάσεις και στις ἀνάγκες τῆς πολεμικῆς, ἀδιαφορώντας ἂν τὰ ὄσα υποστήριζα ἦσαν ἀκριβῶς ἐκεῖνα πὸυ πιστευα ὁ ἴδιος. Μιὰ τέτοια τακτικὴ δὲν ἱκανοποιεῖ πάντοτε· μὴτε τὸ συμπέρασμα σ' εὐχαριστεῖ, μὴτε τὸ πρόσωπο ἀξίζει. "Εχεις ἐντούτοις ἀντίκρου σου τὸ «φίλο» τῆς δεσποινίδας *M.*... Δυὸ μέρες ἔπειτα ἀπ' τὴ σκηνὴ με τὴ *Suzanne*, ἔτυχε νὰ συναντηθοῦμε πάλι.

— Τὴ γνωρίζετε ἀπὸ καιρό;— τὸν ρώτησα.

— Τὴ *Rossa Maria*; Φυσικά. Ήταν χρόνια στὸ Ὠδεῖο.

— Τέλειωσε;

— Ναί. Εἶναι καθηγήτρια—μόρφασε.

— Σὰς φαίνεται παράξενο;

— Καθόλου. Ἀρμόζει ἄλλωστε τέτοιος τίτλος στις γυναῖκες. Εἶνε οἱ πιὸ κατάλληλες νὰ συγκρατοῦν κανόνες και τύπους· νὰ τοποθετοῦν σὰν μηχανές τὸ κάθε τι στὴ θέση του.

— Μιὰ γενικὴ ἄποψη κι αὐτὴ γιὰ τις γυναῖκες. Ἡ δεσποινίδα *M.*, ὁμως;

— Χαριτωμένη ἀσφαλῶς. Σὰς ἐνδιαφέρει;

— Ὅχι· ἔτσι ρωτῶ. Γνωρίζω τὸν ἀδελφό της.

— Μάλιστα, ξέρω... Πολὺ χαριτωμένη μάλιστα, ἐξαιρετικὴ.

— (Εἰρωνικά). Συμβαίνει νὰ τὸ λέμε γιὰ ἐκεῖνες πὸυ μὰς συγκινοῦν...

— "Όχι γι' αυτό... Τό υπέροχο στήθος... Παρατηρήσατε τό στήθος;—Κίνησε τό χέρι νά σχεδιάσει στό κενό μιá πλαστική όμορφιά...

(Τά παλιά μας χρόνια, οί θαυμάσιες φαντασίες, τά βαθιά πάθη, οί ξεχωριστές δικές μας εικόνες τής ζωής, θαμπές ή ζωηρά χρωματισμένες, πού κάλυπταν μέ τήν έκτασή τους όλες τίς άσκήμιες κι όλες τίς άθλιότητες... Λοιπόν ναί: δέν είμαι άπό εκείνους πού συγχωρούν. «—Δέν πιστεύω νά 'χετε τό δικαίωμα νά μιλάτε έτσι—» τοῦ λέγω. 'Απαντάει «—'Ορίστε;» «—Σās τό άπαγορεύω, άκούτε;» «Συγγνώμη: γιατί πειράζετε;» «"Όχι δέν πειράζομαι. Είνε πρόστυχα όλ' αυτά. Θα σās χτυπήσω.» «'Εδώ;...» «'Εδώ». Σηκώνω μέ θυμό τό χέρι... 'Αλλά ή συνομιλία αύτή είνε παιδιάστικη και γίνεται δίχως λέξεις. Περπατάμε σιγά-σιγά και μήτε καν κοιταζόμαστε. Είνε άστειότητες κλεισμένες μέσα μας. Δέν γίναμε άκόμα άνθρωποι φανταστικοί. Σταματάμε μπρός στις προθήκες).

'Επιμένω λίγο άργότερα, νά μάθω λεπτομέρειες.

— Παραδίνει μαθήματα;

— "Όχι. Είμαι συνεπαρμένη άκόμα άπ τήν καθαρή τέχνη. (Πονηρά) Βρίσκω τό είδος αύτό πιό εύκολο.

— 'Αμφιβάλλω. "Αλλωστε άκουσα πώς άρραβωνιάστηκε.

— Μπορεί. Μη δίνετε όμως σημασία. Νομίζω πώς και πέρσι είχε παρόμοια περιπέτεια. Και πρό δυό, τριών έτών. Τίς άλλες τή ρωτώ: «Ποιά γνώμη έχεις για μένα;» Μοῦ άπαντάει: «Δέν είσαι τύπος ιδανικός». Καταλαβαίνετε; 'Υπάρχει ένας ώρισμένος, κατώτερος τύπος.

— Μήτε για παραδοξολογία περνάει ή παρατήρηση, μήτε τό χάρισμα έχει τοῦ κυνισμού. 'Ομολογείτε;

— 'Αδιάφορο. Σās τά λέω γιατί επιμένετε. Μπορούσατε νά μοῦ πητε: ή *Rossa Maria* είναι...μιá έξαίσια άρμονία... Κάτι μεταξύ άόρατου κι άνύπαρκτου... "Ετσι όπως θα πλάθατε μιá δικιά σας φαντασία... Θα σās άπαντοῦσα: Χμ... Συμβαίνει και σ' αύτήν ό,τι συμβαίνει σ' όλες.

— Δέν τή γνωρίζω.

— "Α, ναί, βέβαια. ("Επειτα άπό λίγο) Μήπως...

— "Όχι. Δέν έχω πιά καιρό. "Ελεγε νά περάσω μιá, δυό μέρες στό Τορίνο.

— 'Εκδρομή;

— Ναί. Μιá μικρή ύποχρέωση. 'Η *Flammette*, ξέρετε...

— Μάλιστα. Μοῦ 'λεγε ό 'Ερρίκος. Φίλη σας;

— (Δίχως δισταγμό). Τί άλλο;

— Και τώρα βέβαια τήν άφήνετε... "Ετσι είναι.

Κοιτάγαμε σέ μιá προθήκη παλαιοπωλείου ένα μεγάλο πίνακα άγνωστου ζωγράφου. "Ηταν τοπίο και δέ φαινόταν καθόλου ούρανός, σκεπασμένος άπό καταπράσινες φυλλωσιές. 'Ανάμια στα δέντρα, ένας δρομάκος. Κάτι πιό ζωηρά χρώματα παρίσταναν άχτίνες ήλιου.

— "Εχω μιá έμπνευση—μοῦ λέει αϊφνης ό ώχρός γιος τής κυρίας μέ τό *Stendhal*—θα μπορούσαμε νά πάμε όλοι μαζί.

— "Όλοι ποιοί;

— 'Εσείς, έγώ, ή *Rossa Maria*, ο 'Ερρίκος...

— 'Η *Rossa Maria*, γιατί,

— "Ετσι... 'Αναμεταξύ μας τί πειράζει; Θα σās βοηθοῦσα... Θα τήν γνωρίζατε... Θα 'θελα πολύ νά γνωρίσω κι έγώ τήν άλλη...

Δέν τή συνάντησα πουθενά, ούτε πιά τήν είδα έπειτα άπ' τή συναυλία τοῦ *Selvaggi*. "Όχι πώς έτσι θέλησα. Μοῦ ήταν ό καιρός λιγοστός κ' είχα σωρόν άλλες φροντίδες. Τό ταξίδι στό Τορίνο, ή έπίσκεψη στη *Flammette*, ή έκθαμβωτική έπίδειξη ήσαν κι αύτά άπαραίτητα για ν' άσχολείται ή φαντασία: δέν είνε πάντα εύχάριστο νά σκέπτεσαι επίμονα πώς όλα αϊφνης τέλειωσαν και πώς ή νέα ζωή σου θ' άφορā έν' άλλο πρόσωπο, τυχαίο. "Εχεις άνάγκη νά κρύψεις κάπου μιá καταπακτή. Θα σοῦ 'ναι βολετό τουλάχιστον νά γλυστρήσεις άπ εκεί, όταν θέλεις, σ' ένα βάραθρο ή σέ κάποιον έβδομο ούρανό. "Αλλωστε ξέρεis: τέτοιον κίνδυνο στό τέλος θα τόν άποφύγεις. Ξέρεις έπίσης πώς δέν θ' αναβάλης τίποτα. 'Αδιάφορο. Κυβερνάσαι, όπως και νά 'ναι, μόνος σου.

Στήν έπιστροφή σου λοιπόν, σέ ρωτάνε:

— Τί κάνετε κύριε τόσα χρόνια εκεί πού βρισκόσατε;

— 'Ετοιμαζόμουν κύριε νά γίνω όπως είμαι. Βλέπετε πόση πεποίθηση και πόσα χρήσιμα, έκπληκτικά προσόντα...

— 'Ωραία. Είστε άπ τούς λίγους, άπ τούς έκλεκτούς.

Και δέχεσαι—μόνος σου—νά μήν είσαι τίποτε άλλο.

Αυτή είναι ή άλλη ιστορία. Η άλλη, ή φανταστική, έχει περισσότερη βέβαια ανθρωπιά και γι' αυτό τη ζής όλοτελα μονάχος...

(...Βρίσκομαι ξαφνικά με τη Rosa María κάπου. Στο Τορίνο, ως υποθέσουμε. Της λέω :

— "Ό,τι έκανα, τὸ έκανα για σās.

— Τι;—ρωτάει.

— "Ορίστε : τούτη την όμορφιά του ούρανοῦ—καί δείχνω άπλώνοντας τὰ χέρια—τὴ χαρά, τὸν ήλιο... Δέ βλέπετε;

— Μοιάζετε και σείς άλλους—άπαντάει. "Επειτα όμολογεί πώς, αλήθεια, θά 'θελε κι αυτή νά 'ναι μαζί μου πάνω σ' ένα βουνό χρωματισμένο. Και νά 'ναι όλα γύρω άπαλά γαλάζια και μαβιά. Και νά κρατάμε, τὴ νύχτα—λέει—στὰ χέρια μας άστέρια. "Ωραίες φράσεις, μουσικές. Στο τέλος παρατηρεί : «Και μήτε θά κατεβαίνουμε ποτέ, θά 'χουν χαθῆ τὰ μονοπάτια»— "Όλα πράγματα δίχως είρμό και σημασία. Και δίχως—τὸ χειρότερο—άρχή...)

Πώς ό Στεπνόφκι βρέθηκε ένα πρωί στο δωμάτιό του,—μιά δολοφονία είπανε—νεκρός, τὸ 'μαθα άργότερα πολύ." Ημουν πιά στον τόπο μου, άπαλλαγμένος από έγνοιες κι άνησυχίες. Μοῦ 'γραψαν γι' αυτά άπ τὸ Μιλάνο άν και δέν κρατούσα τακτική με γνωστὸς άλληλογραφία, άπ τὸν καιρό πού 'χε γίνει εκεί ή μεγάλη μεταβολή. Θυμήθηκα τότε τὸ βράδυ τῆς πανσιόν με τὸ χαρτομάντη. Παρ' όλες όμως τίς προσπάθειες νά συνδυάσω πολλά άπ όσα μοῦ 'χαν έντυπωθεῖ, άλλους καλλιτέρες συνδυασμούς, δέ βρήκα άπ τίς ίδιες, καθώς μοῦ παρουσιάζονταν, ανάκατες έντυπώσεις μου. Για τὸ Στεπνόφκι βέβαια ήξερα πώς—έτσι ή άλλοιώς—ήτανε μπλεγμένος σε σκοτεινές υποθέσεις. "Ιδεολογία του ίσως κ' ίσως συμφόν. "Ασχετο. "Εξήγηση δέ βρίσκεis. Δέν έχω άλλωστε τὴ διάθεση νά δικαιώσω ή νά βγάλω συμπέρασμα από τούτη την ιστορία. Τὰ συμπεράσματα θά χρειάζονταν σ' εκείνον πού θά 'χε αῖφνης τὴν άφέλεια νά μάθει γιατί και πώς ένας κοινός άλλτης—χαρτομάντης έστω—μπόρεσε ένα βράδυ νά μάς πει τὰ πεπρωμένα του καθένα. Θά 'χε άπορίες ό άνθρωπος, έξ αίτίας του βίαιου θανάτου, θά 'χε δίχως άλλο βρει μια έξυπνη εξήγηση

για τὴν παράδοση συμπεριφορὰ του πολωνοῦ τραγουδιστή στον παγωμένο προθάλαμο του Παστονέζι. Και θά 'θελε λεπτομέρειες. Για τὸ ταξίδι στην ξένη χώρα, για τὴν άλλη φράση του άλλτης:

— ... Μία γυναίκα... μία καστανή...

Δίχως νά νοιώθει βέβαια, πώς ή γυναίκα αυτή, ή καστανή ως ποῦμε, ζούσε τὴ δικιά μου ζωή, έλαμπε στα ἴδια μου τὰ μάτια, κ' ήταν σαν νά τῆς μιλούσα και ν' άκούγαν όλοι στα λόγια μου τὴ δικιά της τὴ λαλιά...

ΑΛΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΥΚΟΥΤΡΗΣ

'Εντελώς άπροσδόκητα κ' επάνω σε όλη του τὴν άκμή νεώτατος πέθανε ό Ι. Συκουτρῆς. Φιλόλογος, ύφηγητής στο Πανεπιστήμιο τῶν Ἄθηνων με τὴν πολυμέρεια τῆς μόρφωσῆς του, με τὴν πολυσχεδῆ δράση του, με τὸ νόημα πού προσάθησε νά δώσει στο έργο του φιλόλογου, ένα νόημα πλατὺ πού μέσα του άγκάλιαζε μια πραγματική πνευματική άποστολή, πέρα από τὴν έπιστημονική ειδικευση, κ' ύψωνε τὸ φιλόλογο σε οδηγητῆ και διδάσκαλο του καιροῦ του, με όλα αυτά ό Συκουτρῆς, πολύ νωρίς παρουσιάστηκε σαν μια ιδιότυπη φυσιογνωμία τῆς πνευματικῆς ζωῆς του τόπου μας, με τὴν όποία καθένas θά εἶχε νά λογαριαστεί. "Η στάση πού πήρε σε σοβαρὰ ζητήματα τῆς πνευματικῆς ζωῆς του τόπου μας και πού εἶχαν άμεση σχέση με τὸν κλάδο του, όπως τὸ γλωσσικό, και τὸ αντίκρουσμα πού έκανε γενικά του νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, οὔτε ή όρθῆ εἶταν, οὔτε με τὸν καλύτερο τρόπο γίνονταν. Αυτό βέβαια εἶταν πολύ λυπηρό. Μά ό Συκουτρῆς εἶταν γόνιμος και άκάματος δουλευτῆς. "Η πέννα του και ό λόγος του, σαν τρίαινα προσπαθοῦσε ν' άναμοχλεύσει τὴν πνευματική ζωή του τόπου, νά δημιουργῆσει ενδιαφέροντα, νά γεννήσει προβλήματα και προβληματισμούς. Κι' αλήθεια, τὸ πιό συγκινητικό πού μάς άφησε και πού μάς κάνει πιό θλιβερό τὸ χαμό του, εἶναι αυτό τὸ ολοκληρωτικό δόσιμό του στη δουλειά του, πού τὴν πίστεψε όλόψυχα και τὴν πήρε σαν άποστολή, οὔτῆ ή άσβεστη δίψα του για έρευνα, αυτή ή άκαταπόνητη δραστηριότητα και εργατικότητα του. Γι αυτό, άν και νεώτατος, αφήνει πίσω του έργο έπιστημονικό ύπολογίσιμο. "Η ελληνική έπιστήμη χάνει στο πρόσωπό του, έναν πιστό και εκλεκτό θεράποντά της.

Μ. Η.

ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ ΣΤΗ Δ. Ε. Θ.

Πέρυσι για πρώτη φορά, και φέτος έπισημότερα τὰ έργα Τέχνης—γλυπτική, ζωγραφική και ξυλογραφία—έλαβαν μίαν έξαιρετική θέση στη Διεθνή "Εκθεση Θεσσαλονίκης. "Αρχίζουμε νά βλέπουμε πραγματοποιημένες τίς προθέσεις του "Οργανισμοῦ αυτοῦ νά δώσει στις γενικώτερες

ἐπιδιώξεις του καὶ ἓνα περιεχόμενο καλλιτεχνικό. Δικαιούμεθα νὰ στηρίζουμε κάθε ἐλπίδα πὼς μὲ μιὰ μεθοδικὴ προεργασία ἢ Δ.Ε.Θ. θὰ θελήσει νὰ κινήσει τὴν προσοχὴ τοῦ κοινοῦ καὶ πρὸς τὰ πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ τόπου, ζητώντας ἀπὸ τὸν κάθε ἐλληνικο παράγοντα νὰ συμβάλει σ' αὐτό, ἀνάλογα μὲ τὴν ἀρμοδιότητά καὶ τὴν εἰδικότητά του.

Δὲ νομίζουμε τώρα, πὼς σχολιάζοντας τὸ γεγονός τῆς ἔκθεσης τῶν ἔργων τέχνης, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἐπεκταθοῦμε καὶ σὲ κρίσεις θεωρητικὲς καὶ τεχνικὲς. Ἔχουμε ἀπομακρυνθεῖ σημαντικὰ ἀπὸ τὴν ἐπικαρότητα. Καὶ οἱ ὅποιες κρίσεις οὔτε τὸν καλλιτέχνη μποροῦν νὰ ἐνδιαφέρουν ἄμεσα, οὔτε καὶ τὸ κοινὸ διατηρεῖ ὁπωσδήποτε στὴ μνήμη του τὶς προσλαμβάνουσες παραστάσεις, γιὰ νὰ μποροῦν οἱ κρίσεις αὐτὲς νὰ ἔχουν τὴ γόνιμη ἐπίδραση. Ἐξ ἄλλου οἱ πίνακες, δὲν εἶταν ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐκφραστικὸς τῆς τεχνοτροπίας τοῦ κάθε καλλιτέχνη. Δὲν ξέρουμε ἀκόμα, ἂν δὲν πρέπει νὰ προσθέσουμε, πὼς οἱ πίνακες αὐτοὶ δὲν ἔκλειναν στὰ πλαίσιά τους, τόσο τὰ στοιχεῖα καὶ τὶς ιδιότητες μιᾶς αἰσθητικῆς ἱκανοποίησης, ὅσο κυρίως πρόβαλλαν τὶς ἀρετὲς γιὰ μιαν ὠφέλεια ὕλική, ἐμπορικὴ. Τὰ πιὸ σημαντικὰ πάλι, κρίθηκαν καὶ κατατάχθηκαν ἀξιολογικῶς, τὸν καιρὸ πού ἐμφανίστηκαν σὲ ἐκθέσεις μεμονωμένες, κι' ἄλλα— ἰδίως ἔργα γλυπτικῆς— ἐπι μιᾶς δεκαετίας τώρα παίρνουν δεσπόζουσα θέση σὲ ἐκθέσεις ὁμαδικές, ἔχουν περιβληθεῖ τὸ φωτοστέφανο τῶν εἰδώλων, καὶ ἡ ἔρευνα ἔχει ἀποκαλύψει κάθε μυστικὴ πτυχή τους, ὥστε κάθε ἄλλη κρίση πάνω σ' ὅλ' αὐτὰ νὰ περιττεύει.

Γεγονὸς εἶναι, πὼς γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἑλλάδα ὁργανώθηκε ἔκθεση ἔργων τέχνης μὲ τὸ χαρακτηριστὴρα πού εἶχε αὐτὴ πού εἶδαμε φέτος στὴ Δ.Ε.Θ. Περιέλαβε στοὺς κόλπους τῆς ὅλες τὶς ὁμάδες, καὶ προσπάθησε νὰ συγκεντρώσει μὲ ἀντιπροσωπευτικὰ ὁπωσδήποτε ἔργα, τὶς τάσεις καὶ τὶς κατευθύνσεις τῆς σύγχρονης τέχνης πού ἐπικρατοῦν στὸν τόπο μας. Φυσικὰ ὑπῆρχαν κενὰ. Κι' ἀκόμα, ἔλειψαν παράγοντες σημαντικοί. Οἱ λίγες τιμητικὲς διακρίσεις, πού θὰ μποροῦσε νὰ σημειώσῃ κανεὶς ἐδῶ μὲ τοὺς πίνακες τοῦ Παπαῦ, τοῦ Βιτσώρη, τοῦ Βασιλείου, τοῦ Ρέγκου, τοῦ Μηταράκη, τοῦ Σεμερτζίδη, τῆς Παλαιολόγου, τῆς Τερλίδου καὶ ἄλλων, ἄφηναν νὰ ξεχωρίσῃ ἓνα νόημα βαθύτερο, ἓνα μυστικὸ, μιὰ μεταφορὰ, μιὰ ἐξαύλωση τῶν πραγμάτων, ἢ ἔδειχναν τὶς φανερὲς προθέσεις πού ἀναζητοῦσαν τὸ νέο κι' ἀνέκφραστο, ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσια τοῦ ἀκαδημαϊσμοῦ. Προβάλλονταν στὰ μάτια καὶ τὴν προσοχὴ τοῦ κοινοῦ, ἓνας κόσμος αἰσθήσεων καὶ διαθέσεων πού ζητοῦσε τὸν εἰδικὸ σὰν ὁδηγὸ γιὰ νὰ διαλύσῃ ἀμφιβολίες, γιὰ νὰ κατατοπίσῃ, γιὰ νὰ διαφωτίσῃ, γιὰ ν' ἀποκαλύψῃ, κι' ἔτσι νὰ μεταδώσῃ τὴ συμπάθεια καὶ τὴν ἀγάπη. Κι' αὐτὸ πού ἐπιβάλλονταν, δὲν ἔγινε σὲ μιὰν ἐπίκαιρη στιγμή. Οἱ ἐξαιρέσεις βέβαια, δὲν ἔλειψαν—πότε μὲ τὸν ἀποκλειστικὰ εἰδικὸ καὶ πότε μὲ τὸν πληροφοριακὸ χαρακτήρα. Ὅμως δὲν εἶναι αὐτὰ πού ἐτοιμάζουν καὶ πού καλλιεργοῦν τὸ αἶσθημα τοῦ κοινοῦ καὶ ν' ἀγαπήσῃ καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν τέχνη. Χρειάζεται μιὰ ἐργασία ἐντατικώτερη καὶ συστηματικώτερη πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή. Τὸ κοινὸ θὰ εἶταν τὸ τελευταῖο πού θὰ ἔπρεπε νὰ ψέξει κανεὶς γιὰ ἔλειψη ἐνδιαφέροντος, ἀκρι-

βῶς γιὰτὶ δὲν το προετοιμάσαμε, δὲν τὸ καλλιεργήσαμε, δὲν τὸ βοηθήσαμε νὰ φτάσῃ ὅσο μπορεῖ νὰ φτάσῃ, ὡς τὸ νόημα τῆς τέχνης.

Γ. Δ.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ ΣΩΤΗΡΗ ΣΚΙΠΗ

Τὸ λαμπρὸ λογοτεχνικὸ περιοδικὸ τοῦ Ἡρακλείου «Κρητικὲς σελίδες», πού κατάρκτησε περήφανα μιὰ τόσο ζηλευτὴ θέση ἀνάμεσα στὰ λίγα πνευματικὰ ὄργανα τοῦ τόπου μας, εἶχε τὴν πρωτοβουλία νὰ ἀφιερῶσει τὸ προσεχὲς τεῦχος του στὴν ἔρευνα τοῦ ἔργου τοῦ νεοέλληνα ποιητῆ κ. Σωτήρη Σκιπῆ. Ἡ ἔκταση τῆς ἔρευνας αὐτῆς, θὰ ὑπερβεῖ τὶς 100 σελίδες. Ἡ ἐπιτροπὴ, πού καθὼς μᾶς πληροφοροῦν, ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὴν κ. Λιλὴ Ἰακωβίδου, Σοφ. Μαυροειδῆ - Παπαδάκη, τοὺς κ. κ. Θ. Πετσάλη, Τ. Ἄγρα, Γ. Φτέρη, Χρ. Ἀγγελομάτη, Γ. Χατζίνη, Μ. Ροδᾶ, Κούλη Ἀλέπη, Γ. Πράτσικα, Μ. Καραγάτση, Πέτρου Χάρη, Μ. Νικολαΐδη, Ἡλία Ζιώγα, ζήτησε τὴ συνεργασία καὶ τὴ γνώμη κάθε φίλου τοῦ ποιητῆ τοῦ «Ἀπολλώνειου ἄσματος», μὲ τὴν εὐκαιρία πού συμπληρώνονται τὰ τριάντα χρόνια τῆς φιλολογικῆς του ζωῆς. Ὅσο δυσάρεστη κι' ἂν εἶναι στὸ βάθος ἢ ὁμολογία, παραμένει πάντα μιὰ ἀλήθεια, πὼς οἱ πνευματικοὶ παράγοντες τοῦ τόπου μας, δὲν μποροῦν νὰ καυχηθοῦν, ὅτι κατάρκτησαν τὴν ἀγάπη τοῦ κοινοῦ, γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ ὁποῖου πολλοὶ ἔδωσαν ὅλες τὶς δυνάμεις τους κι' ἀφιέρωσαν ὁλόκληρη τὴ ζωὴ τους. Τὸ ἔργο πού ἀνέλαβαν εἰς «Κρητικὲς σελίδες», ἔχει μιὰν ἀξία κι' ἀπὸ τὴν πλευρὰ ἀκόμα αὐτῆ, ὅτι δημιουργεῖ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ἀγάπης, πού πάντα στέκεται σὰν ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ ἔργου.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΡΓΗ ΚΟΡΑΚΑ «Ἀπλὲς ψυχές» (νουβέλλα) Ἀθήνα 1937.— ΜΑΓΙΑΣ ΔΡΟΣΟΥ «Τελευταία κορίτσια στὴ γῆ» (Διηγήματα) Ἀθήνα.— ΓΙΩΡΓΟΥ ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ «Ὁ Μαρμοῦθ» Ἀθήνα.

Ὁ φίλος κ. Ἄρης Κόρακας μὲ τὴ νουβέλλα του «Ἀπλὲς ψυχές» μᾶς δίνει σὲ συγκροτημένη λογοτεχνικὴ μορφή τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνα κατὰ τὴν περίοδο τοῦ 1903 ὡς πρὶν ἀπὸ τὸ Βαλκανικὸ πόλεμο. Καὶ ὅσοι ἔζησαν τὴν ἐποχὴ αὐτῆ, εἴτε μὲ μιὰν ἄμεση ἀνάμιξη, εἴτε μὲ τὴν προφορικὴ ἀφήγηση πού, τοῦλάχιστο, στὴν αἴσθηση τοῦ γηγενικοῦ στοιχείου, παίρνει τὴ θέση τῆς πιὸ ἱερῆς καὶ ζωντανῆς του παράδοσης καὶ τοῦ θρύλου, εἴτε μὲ τὰ δημοσιεύματα καὶ τὰ σκόρπια κι' ἀσυγκρότητα ἀκόμα ἱστορήματα, ἀναγνωρίζουν στὶς σελίδες τῆς νουβέλλας αὐτῆς βιωμένες πτυχές, αὐτόματα σχηματισμένες πού φτάνουν ὡς τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν πραγματικότητα. Ἀπὸ ἓνα αὐστηρότερο ἀντίκρουσμα τῶν δεδομένων αὐτοῦ τοῦ εἴδους τῆς τέχνης τοῦ λόγου, ἢ προσδοκία τοῦ ἀναγνώστη δὲ βρίσκει μιὰ πληρέστερη ἱκανοποίηση. Δὲ

βλέπει στα λίγα πρόσωπα που κινούνται στις σελίδες της νουβέλλας, παρά το απαραίτητο τεχνικό μέσο για να εκφράσουν έναν κόσμο περιστατικών και παρατηρήσεων, χαρακτηριστικών στιγμών, ήθους λεπτομερειών, έναν κόσμο τέτοιο που αναμφισβήτητα έχει μιάν ειλικρίνεια στη σύστασή του και προκαλεί μιὰ συγκίνηση. Ἀντίθετα ἐδῶ μαντεύουμε τὴν παρουσία τοῦ συγγραφέα που θέλει μὲ τὴν ἀφήγησή του νὰ αισθανθοῦμε ἕνα δυνατώτερο παλμό, μιάν ἰσχυρότερη πνοή, ἕνα πιὸ ἔντονο ζωγράφισμα τῶν βαθύτερων ἀνψυχῶν — θὰ δικαιολογῶνταν ἄλλωστε ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν ἀγωνία τῆς ἀτμόσφαιρας στὴν ὁποία εἶναι τοποθετημένα τὰ πρόσωπα. Ὅμως ἡ ἀφήγησις δίχως νὰ κουράζει μετατοπίζει καὶ συγκεντρώνει τὴν προσοχὴ περισσότερο στὴν ἐποχὴ, περισσότερο στὰ πράγματα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ μὲ τὴν ἀκριβολογία τους καὶ τὸ ἠθογραφικὸ τους χρωματισμό, παρὰ στὸ ἠθικὸ καὶ πνευματικὸ τους ὑπόστρωμα. Ἄν μονάχα τὸ πρῶτο ζήτησε νὰ ἐκφράσει ὁ συγγραφέας τὸ πέτυχε μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ τὴ λιτότητα που ἔχει ἡ ἀφήγησή του. Ἔτσι καὶ στὸ βιβλίο αὐτὸ ὁ κ. Α. Κόρακας βρίσκεται σὲ μιὰ συνέπεια, μὲ τὸ σημαντικό κίολας ἔργο του ἀπὸ διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐκφραστικά του μέσα καὶ τὶς καλλιτεχνικὲς του κατακτήσεις.

Ἄν ἡ δ)δα Μ. Δρόσου ἀποφάσιζε, πρὶν τυπώσει τὸ βιβλίο της, νὰ θυσιάσει μερικὰ διηγήματα που ζημιώνουν τὴ γενικώτερη ἐντύπωση τοῦ ἀναγνώστου, ἢ τοῦλάχιστο, που δημιουργοῦν μιὰ προκατάληψη κ' ἀφήνουν κάποιους δισταγμοὺς στὴ μόρφωση σταθερῆς γνώμης γιὰ τὴν ἀξία της, ὁ τόμος αὐτός, θὰ κέρδιζε περισσότερο. Οἱ «Φαρισαῖοι» αἴφνης, μὲ τὸ συνδυασμὸ τοῦ ρεαλισμοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μονολόγου, βρίσκεται σὲ μιὰ δυσαρμονία, σὲ μιὰ δυσαναλογία αἰσθητῆ μὲ τὰ προηγούμενα. Δείχνει τὴν ἀνάγκη τῆς διαφυγῆς ἀπὸ τὰ καθιερωμένα πλαίσια τοῦ διηγήματος. Ἡ ἀκόμα τὸ «Κάποια γαλάζια γράμματα» που τὸ θεωρῶ σὰν τὸ πιὸ ἄρτια συνθεμένο διηγημὰ της. Παρουσιάζει μιάν ἐμφανῆ διάθεση ψυχολογικῆς ἔρευνας, μιὰ ζωερὴ διαγραφὴ τῶν χαρακτήρων, κ' ἔχει μιάν ἀνεση στὴν ἀνέλιξη του. Περιέχει καὶ ὠραίες περιγραφές «Ἀλλῆες πλατεῖες ἀμμοστρωμένες, που χανόντανε γρήγορα ἀπ' τὰ μάτια μέσα σὲ φυλλώματα. Ἐνα τραπεζάκι γαλαζοπράσινο, ἕνας πάγκος στὸ ἴδιο χρῶμα καὶ δυὸ πλεχτὲς πολυθρόνες γύρω ἀπὸ μιὰ δεξαμενοῦλα. Πιὸ ἐκεῖ μετέωρη ἀνάμεσα σὲ δυὸ δένδρα, μιὰ κούνια. Στὸ ξύλο της παιχιδιζε ἕνα ψάθινο καπέλλο μὲ κόκκινα καὶ μαῦρα ἀνθάκια. Οἱ κορδέλλες ἀνεμίζαν ἐλαφρὰ στὸ πρῶνὸ ἀεράκι. Κι ἦταν ἡ μόνη ἐκδήλωση ζωῆς σ' αὐτὸ τὸν τόπο». Αὐτὴ τὴν ἐνότητα τοῦ ἡρεμοῦ ὕφους, τὴ συναντάει καὶ σ' ἄλλες σελίδες ὁ ἀναγνώστης. Ἐπίσης ἕνα διήγημα μὲ μιάν ἀριότητα στὴ διάρθρωσή του, εἶναι καὶ τὸ «Δίχως ἀγάπη». Ἡ δ)δα Δρόσου, ἔχει τὸ χάρισμα νὰ δίνει πνοὴ στὰ διηγήματα αὐτὰ, που τὰ ἀφηγεῖται μὲ μιάν ὀμαλότητα καὶ ἀπαλότητα που προδίδει τὴ γυναικεῖα ψυχὴ, τὸ ἴδιο, καθὼς ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἡ ἐκφρασις της προδίδει τὴν καταγωγὴ της, τὴν πολιτικὴ. Τὴν περισσότερὴν ἐπίδοση καὶ ἔντασή της ἡ δ. Μ. Δρόσου, φαίνεται νὰ ἀφιερώνει στὴ μετουσίωση φανταστικῶν γεγονότων, καθὼς τὰ τοπο-

θετεῖ σ' ἕνα ὑπερβατικὸ ἐπίπεδο. Μὲ τὸ κρᾶμα τῆς ἀφέλειας καὶ τῆς ειλικρίνειας που προβάλλουν στὴν αἴσθησή μας, γίνονται συμπαθητικά κ' εὐχάριστα.

Τὸ εἰσαγωγικὸ σημείωμα τοῦ κ. Γ. Κοτζιούλα που προτάσσεται στὸ ἔργο αὐτό, χρωματίζει τὴν εἰκόνα καὶ τὴ δύστυχη μοῖρα τοῦ συγγραφέα. Τελευταῖα ἀκόμα τὰ «Νεοελληνικὰ γράμματα», δημοσιεύοντας ἕνα ἀπὸ τὰ νεώτερα πεζογραφήματα τοῦ κ. Γ. Δενδρινοῦ, ὑπογράμμιζαν σὲ ἰδιαιτέρο σημείωμα τὴν ἀληθινὰ τραγικὴ θέσι τοῦ αὐτοῦ νέου συγγραφέα. Παρ' ὄλη τὴ σκληρὴ μοῖρα που βαρύνει τὴ ζωὴ του, εἶναι κίολας πολὺ χαρακτηριστικὸ τὸ γεγονὸς, πὼς στὸ βιβλίο αὐτό, δὲν ὑπάρχει ἡ ἐλάχιστη κὰν προέκταση τῆς ἰδιαιτέρας ζωῆς τοῦ συγγραφέα. Ὁ μῦθος τοῦ βιβλίου, ὅσος καὶ σ' ὁποια μορφή ὑπάρχει, ἡ στάσις καὶ ἡ διάθεσις τοῦ συγγραφέα, ἡ φράσις του, μαρτυροῦν ἀντίθετα, μιὰ ζωτανία ἀξιοθαύμαστη, μιὰ ρωμαλεότητα, ἕνα πνεῦμα πρὸθυμο κ' ὀρηκτικὸ, μιὰ φαντασία πλούσια. Εἶναι χαρακτηριστικὸ αὐτὸ τὸ γεγονὸς—ἀκόμα περισσότερο μάλιστα γιὰ ἕνα νέο ὅπως ὁ κ. Γ. Δενδρινός,—γιατὶ μὲ τὸ πρῶτο του ἔργο, ξεπέρασε τὸ πᾶδι τῆς τέχνης, ὅπου οἱ ἰδιαιτέρες προσωπικὲς συγκινήσεις, κ' οἱ προσωπικὲς περιπέτειες παίζουν πάντα κάποιο ρόλο στὴ δημιουργικὴ ἐργασία τοῦ λογοτέχνη. Ἀρχίζει δηλ. μὲ μιάν ἀτάκτηση σημαντικὴ. Πρῶτα αὐτό. Ἡ δευτέρη εἶναι ὅτι κατόρθωσε νὰ ἀπαλλαγεῖ ὀλότελα ἀπὸ τὸ βάρος τῆς παράδοσης, ὅσον ἀφορᾷ τὴ μορφή τοῦ πεζογραφήματός του. Κι ἀλήθεια «ὁ Μαρμouθ», δὲν ἀνήκει σὲ καμμιάν ἀπὸ τὶς καθιερωμένες μορφές τοῦ πεζοῦ λόγου. Δὲν εἶναι δηλ. οὔτε διήγημα, οὔτε νουβέλλα. Τουναντίον εἶναι ἡ ἀντίδρασις—κ' ἀσφαλῶς ὄχι ἡ προσχεδιασμένη, ἡ θελημένη, κ' ἀκόμα λιγώτερο ἡ ἐπιτηδευμένη ἀντίδρασις—πρὸς τὶς μορφές αὐτές. Ὑπάρχει ἕνας διχασμὸς τῆς προσωπικότητας, ἀυθόρμητος κ' ειλικρινῆς. Φυσικά, θὰ εἶχε κανεὶς τὴν προσδοκία νὰ ἐβλεπε στὴν ἀνέλιξη του αὐτῆ, ἕναν τρόπο πιὸ καλλιεργημένο ἐσωτερικά, πιὸ τελειωμένο αἰσθητικὰ καὶ πνευματικά. Μὰ ἄς βιαστοῦμε νὰ ποῦμε, πὼς δὲ ζητοῦμε ἐδῶ ἀναλογίαις καὶ συγκρίσεις μὲ ἀνησυχίες βαθύτερες, που μὲ τὸ θριμμάτισμα αὐτὸ τῆς σχηματοποιημένης μορφῆς τοῦ λόγου, προήγαγαν τὴν πεζογραφία, τὴν ἐπλούτισαν μὲ ποιητικὰ στοιχεῖα καὶ τῆς ἔδωσαν τὴν ἰδιαιτέρη ἀξία που συναντοῦμε σὲ ὠρισμένα ξένα καὶ δικά μας πρότυπα.

Ἄν ζητοῦσε κανεὶς ἕνα οὐσιαστικώτερο χαρακτηρισμὸ στὴν ὄλη ἐκφρασις τοῦ «Μαρμouθ», δὲ θὰ δυσκολεύονταν ν' ἀναγνωρίσει τὴν εἰρωνεία καὶ τὸ σαρκασμὸ, τὴν ειλικρίνεια σὲ κάποια πράγματα, κοινὰ ἴσως, που λέγονται μὲ μιάν ὠμότητα, κ' ἀκόμα τὴν προσπάθεια νὰ κινηθεῖ στὴν ἀπέραντη περιοχὴ τοῦ ὄνειρου μὲ τὶς ἀνεξάντλητες ἀποχρώσεις του καὶ τὰ ἀπρόοπτα.

Γ. Δ.

ΜΕΛΕΤΕΣ

Γ. Κ. ΚΑΤΣΙΜΠΑΛΗ «Κώστας Κρυστάλλης» Ἀθήνα.

Γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ ὁ κ. Γ. Κ. Κατσιμπαλης, μὲ τὴν ἐπιμέλεια καὶ τὴ φροντίδα που χαρακτηρίζει κάθε ἐργασία του, φέρνει στὴν ἐπιφάνεια

κείμενα και σημειώσεις βιβλιογραφικές που κινδυνεύουν να μείνουν άγνωστα από το μελετητή της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Τα σημειώματα και τα άρθρα που γράφθηκαν για το έργο του ποιητή Κώστα Κρυστάλλη χρονολογούνται από το 1889, από την εποχή δηλ. που πρόκειτο να κυκλοφορήσει η πρώτη συλλογή του ποιητή με τον τίτλο «Χελιδόνες». Χάρη στη μεθοδική του εργασία και στο αληθινό πάθος της τάξης και της στοργής του κ. Γ. Κ. Κατσιμπαλή προς τα γράμματα—ένα πάθος και μία στοργή που αποτέλεσε το σκοπό της ζωής του—αποκαλύπτεται «μια άγνωστη πτυχή της πνευματικής δράσης του (Κώστα Κρυστάλλη) δείχνοντάς τον ένα άφοσιωμένο μελετητή της λαογραφίας, τοπογραφίας και ιστορίας της ιδιαίτερης του πατρίδας». Πρόκειται για ένα άρθρο δημοσιευμένο στα 1891 στην «Εθνική» που είχε μείνει απαρατήρητο και άγνωστο ως τώρα, όπου ο συντάκτης του, από μια προσωπική αντίληψη και εκτίμηση προς τη νέα εργασία που έπιχείρησε να γράψει ο ποιητής του «χωριού και της στάνης» για τους Βλάχους της Πίνδου, προτρέπει τους πλούσιους πατριώτες του τους «βιούντας εν τη άλλοδα» τη όπως μη εγκαταλείψωσι μονον εν τῷ ἔθνικωτατῶ αὐτῷ ἀγῶνι τον παντός ἔπαινον ἄξιον νεαρὸν πατριώτην των, ἀλλὰ συνδράμωσι τὸ κατὰ δύναμιν, ἕκαστος αὐτὸν και ἐνθαρρύνωσιν ὅπως δεόντως ἀποτελειώσῃ τὸ λαμπρὸν και ἐπιπονώτατον ἔργον ὅπερ ἀνέλαβε νὰ φέρῃ εἰς φῶς». Μά καθώς είναι γνωστό, ο Κώστας Κρυστάλλης πέθανε νεώτατος, και πάνω στην άκμή της δραστηριότητάς του.

Ἐκτός ἀπὸ τὸν πρόλογο, τὸ βιβλίο χωρίζεται σὲ τρία μέρη: Α) Στὶς κρίσεις και πληροφορίες που περιλαμβάνονται ἄρθρα και σημειώματα που ἀφιέρωσαν γιὰ τὸ ἔργο του ποιητή, οἱ πνευματικοὶ παράγοντες τῆς ἐποχῆς του, ὡς τὸ Μ. Μητσάκη, τὸ Γρ. Ξενόπουλο, τὸν Π. Νιρβάνα, τοὺς Δ. και Κ. Χατζόπουλο. Στὸ Β' μέρος σημειώνονται οἱ ἐκδόσεις και λοιπὲς ἐργασίες του ποιητή σὲ περιοδικὰ κ' ἑφημερίδες και Γ' τὴ βιβλιογραφία. Ὁ κ. Κατσιμπαλῆς σημειώνει ἀκόμα πῶς «θὰ ὑπάρχουν κι' ἄλλα ἀνέκδοτα ἔργα του Κρυστάλλη, καθὼς και ἄλλα δημοσιεύματα γι' αὐτὸν» μὰ πιστεύει «πῶς οἱ παραλείψεις του εἶναι ἐλάχιστες και χωρὶς μεγαλῆ σημασία». Γ. Δ.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΜΑΡΙΑ ΦΑΛΑΓΚΑ «Μέσα στην ὀμίχλη» (ποιήματα), Ἀθήνα. ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑ «Εὐριπίδης Πεντοζάλης», κι' ἄλλα διηγήματα, Ἀθήνα.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«Νεοελληνικά γράμματα» (ἑβδομαδιαία ἔκδοση), «Κυπριακὰ γράμματα» (Λευκωσία), «Πάφος» (Πάφος), «Παιδαγωγικὴ» Ἀθήνα, «Τὸ νησί» (Χίος), «Μακεδονικὲς σελίδες» Θεσσαλονίκη, «Μῆνες» Θεσσαλονίκη, «Νέα Πνοή» Θεσσαλονίκη, «Θεοσοφικὸν δελτίον» Ἀθήνα, «Ὁ φίλος τῶν ζῶων» Ἀθήνα, «Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρησις», «Βαλκανικὴ λογοτεχνία» Ἀθήνα.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«Νεοὶ Καιροὶ» (Πειραιεύς), «Ἐλευθερία» (Λάρισα), «Δράσις» (Ἡράκλειον), «Ἐλεύθερος Κόσμος» (Σύρος), «Σημαία» (Καβάλλας), «Παναρκαδικὴ ἠχώ» (Τρίπολις), «Ἐρευνα» (Αἴγιον), «Παξοί».

Τὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Ζωή».

Μὲ μιά πορεία σταθερὴ πάνω στὶς κύριες γραμμὲς τῶν ἐπιδιώξεων, τὸ μηνιαῖο ὄργανο τοῦ κ. Μελεῆ Νικολαΐδη «Πνευματικὴ Ζωή» συμπλήρωσε ἕνα χρόνο ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του. Στὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα που τὸ ἔπαλλε ὁ πόθος γιὰ ὅ,τι καλύτερο θὰ εἶχε νὰ εὐχηθεῖ κανεὶς γιὰ τὰ γράμματα και τὶς συνθήκες τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου μας, συντελέσθηκε μιά ἐργασία ἀξιοσημειώτη. Ἡ «Πνευματικὴ Ζωή» ἔστρεψε ἕνα μεγάλο μέρος τῆς προσοχῆς τῆς στῆν ἀναζήτησι τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν τῆς ἐπαρχίας, ἀνέλαβε κ' ἔκανε ἕναν ἀγῶνα ἐξ ἀφορμῆς τῆς κρίσης που γνωρίζει τὸ ἑλληνικὸ βιβλίο, προσπάθησε μὲ ἐργασίες πρωτότυπες νὰ καλλιεργήσει τὸ ἀναγνωστικὸ τῆς κοινῆς, νὰ τὸ διαφωτίσει και νὰ τὸ κατατοπίσει πάνω σὲ ὅ,τι ἀπασχολεῖ τὰ νεοελληνικὰ γράμματα χρησιμοποιώντας τὴ ζωντανὴ γλῶσσα τοῦ ἔθνους, τὴ δημοτικὴ. Ἀπὸ τὸν προσεχῆ Ἰανουάριο ἡ «Πνευματικὴ Ζωή» μπαίνουντας στὸ δεῦτερο χρόνο θὰ ἐκδίδεται κατὰ δεκαπενθήμερο τῆς εὐχόμεσθε κάθε ἐπιτυχία στὶς ὠραίες ἐπιδιώσεις τῆς.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ μέσα Δεκεμβρίου

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΥ

“ΔΕΚΑ ΕΛΛΗΝΕΣ ΛΥΡΙΚΟΙ,,

Κομψὸς τόμος ἀπὸ 280-300 σελ.

Ἄνδρέας Κάλβος, Ἰωάννης Καρασούτσας, Κωνστ. Καβάφης, Μιλτ. Μαλακάσης, Λάμπρος Πορφύρας, Πέτρος Βλαστός, Ἄγγελος Σικελιανός, Ρῶμος Φιλύρας, Κώστας Οὐράνης, Κώστ. Καρυωτάκης

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ τὸ μυθιστόρημα τοῦ κ.

ΓΙΩΡΓ. ΔΕΛΙΟΥ

“ΣΤΑ ΙΧΝΗ ΤΟΥ ΑΓΝΩΣΤΟΥ ΘΕΟΥ,,

Σελ. 210 Δρ. 40

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαια Μετοχ. καὶ Ἀποθεματικά Δοχ. 1.205.000.000
Καταθέσεις τῆ 31 Δεκεμβρίου 1936 > 10.103.000.000

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΥΠΟΚ/ΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ ΕΙΣ ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος
ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν
καὶ ἐξωτερικὸν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντας ὅρους.

Δέχεται καταθέσεις

(εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσμία καὶ ταμειυτηρίον)
εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα μὲ λίαν εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

HELLENIC BANK TRUST COMPANY

NEW-YORK, 51 MAIDEN LANE

Ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος,
συμφώνως μὲ τοῖς νόμοις τῆς Πολιτείας τῆς Νέας
Ἰόρκης, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων
Κεφάλαια ὀλοσχερῶς καταβεβλημένα \$ 1.350.000